

บทที่ 2

ประวัติ แนวคิด หลักการ ความหมายของการประกันภัยผู้บริหาร

การศึกษาประวัติความเป็นมาของแนวคิด ทฤษฎี หลักการของการประกันภัย ทำให้ทราบข้อเท็จจริงที่ผ่านมาในอดีตเกี่ยวกับการประกันภัย ความจำเป็น เหตุผลของการประกันภัย แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานของการประกันภัย รวมทั้งวิวัฒนาการของการประกันภัย และทางแก้ปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ การประกันภัย ในเรื่องการประกันภัยผู้บริหารเป็นเรื่องหนึ่ง ที่ควรศึกษาเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแต่ละประเทศได้มีการประกอบธุรกิจต่างๆ ในหลายรูปแบบ และการประกอบธุรกิจได้เติบโตขึ้น การทำประกันภัยในธุรกิจจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการประกันภัยผู้บริหาร เนื่องจากธุรกิจที่มีความเติบโตนั้น หากมีผลกระทบต่อผู้บริหารดังกล่าว อาจมีผลให้ธุรกิจเกิดการหยุดชะงัก ขาดสภาพคล่องหรือล้มละลายลงได้

การประกันภัยผู้บริหารเป็นสัญญาประกันชีวิตรูปแบบหนึ่ง ซึ่งบริษัทในฐานะนายจ้างของผู้บริหาร ได้ทำประกันชีวิตให้แก่ผู้บริหารตามมติที่ประชุมของบริษัท เพื่อป้องกันการความเสียหายจากการสูญเสียผู้บริหาร ดังนั้นจึงควรศึกษาเกี่ยวกับประวัติ แนวคิด หลักการและความหมายของประกันชีวิตและประกันภัยผู้บริหาร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจวัตถุประสงค์ความจำเป็นที่ต้องมีประกันภัยผู้บริหาร

2.1 ประวัติเกี่ยวกับการประกันภัยผู้บริหาร

ความคิดในเรื่องประกันชีวิตเป็นเรื่องให้ความช่วยเหลือกันเมื่อมีภัยอันเนื่องมาจากการเห็นใจกัน ในสมัยโบราณการประกันชีวิตมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือบุคคลในกลุ่มหรือในหมู่บ้านเดียวกันหรือเพื่อปฏิบัติการทางศาสนา โดยการเก็บเงินจากสมาชิก เช่น พวกกรีกในสมัยโรมัน 300 ปีก่อนคริสตกาลซึ่งมุ่งปฏิบัติการตามหลักศาสนามากกว่าอย่างอื่น ต่อมาในสมัยโรมันได้มีการตั้งกิจการประกันชีวิต ซึ่งดำเนินการในรูปสมาคม (Collegial) การดำเนินงานของสมาคมนี้เป็นรากฐานของการประกันชีวิตอันหนึ่ง กล่าวคือ ชาวกรีกโบราณใช้วิธีการบริจาคเงินช่วยในการทำศพด้วยการเก็บเงินจากคนที่ไปโบสถ์ในวันอาทิตย์คนละเล็กคนละน้อยเป็นรายเดือน เพื่อเป็นการช่วยเหลือการทำศพผู้ตาย และต่อมาได้จัดตั้งสมาคมรับประกันในหมู่พวกทหารขึ้น สมาชิกที่ตายจะได้เงินสำหรับทำศพและจะได้รับเงินบำนาญเมื่อถึงวัยชรา ปรากฏว่าได้รับความนิยมนิยมจากประชาชน

มากจนต้องตราเป็นกฎหมายไว้ ซึ่งบัญญัติว่า สมาชิกจะถูกตัดจากสมาชิกภาพและไม่ได้ความช่วยเหลือถ้าไม่จ่ายเงินบำรุงหรือความมรณะนั้นเกิดจากการกระทำอัศวินบาปกรรมและยังระบุให้สมาชิกอ่านข้อสัญญาโดยละเอียดเสียก่อน เพื่อมิให้เกิดข้อพิพาทในอนาคตและหากมีข้อสงสัยให้ไต่ถามทันที

สำหรับการประกันภัยในยุคกลาง ได้แก่ ยุคโรมัน เป็นการรวมตัวกันในรูปแบบของสมาคม ซึ่งเป็นรากฐานหนึ่งของการประกันชีวิตเพื่อการจัดการศพของสมาชิกและการจ่ายเงินบำนาญ (Pension) ให้กับสมาชิกที่ชราภาพ นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวเปิดรับสมาชิกซึ่งเป็นบุคคลทั่วไป ไม่เฉพาะบุคคลในศาสนาเท่านั้นซึ่งปรากฏว่าได้รับความนิยมนจากบุคคลจำนวนมาก การประกันชีวิตในยุคนี้ได้แพร่ขยายเข้ามาในยุโรปและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีวิธีที่คล้ายคลึงกับปัจจุบัน มีการประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุ ประกันสุขภาพและอนามัย ในระยะแรก การประกันชีวิตถูกมองว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากชีวิตของมนุษย์อย่างไร้ศีลธรรม และในหลายประเทศได้ออกกฎหมายห้ามการดำเนินการดังกล่าว โดยเฉพาะในสาธารณรัฐฝรั่งเศสก่อนปี พ.ศ. 2363 และประเทศอิตาลีระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 แต่ในอังกฤษไม่มีการห้ามดำเนินการดังกล่าว¹

บริษัทประกันชีวิตซึ่งเก่าแก่และยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนี้ คือ “สมาคมเพื่อการประกันชีวิตที่เสมอภาค” (The Society for the Equitable Assurance of Lives and Survivorship) หรือที่เรียกว่า “Old Equitable” ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2305 โดย Thomas Shimpson และด้วยความช่วยเหลือสนับสนุนจาก Edward Rowe Mores อย่างไรก็ดี สมาคมนี้ได้เริ่มต้นก่อนหน้านั้น โดย โทมัส ซิมป์สัน และ เจมส์ คิคสัน ในปี พ.ศ. 2229 แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการ จนหลังจากที่ เจมส์ คิคสัน ตายลง โทมัส ซิมป์สัน จึงได้ดำเนินการต่อมา จนสมาคมก่อตั้งขึ้นได้ สำหรับการคำนวณเบี้ยประกัน ได้คิดจากอายุของผู้เอาประกันและระยะเวลาที่คุ้มครอง การยื่นขอเอาประกันต้องทำเป็นหนังสือ และระบุข้อมูล 2 ประการคือ สถานะทางสุขภาพ รวมทั้งอาชีพและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เอาประกัน องค์การนี้ได้ใช้ประโยชน์จากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งคำนวณโดยนักคณิตศาสตร์ ในอันที่จะกำหนดตารางเกี่ยวกับอัตราการตาย นับแต่ก่อตั้งองค์การนี้ ธุรกิจการประกันชีวิตได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วจนปัจจุบัน²

การทำประกันชีวิตในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าคนไทยรู้จักการประกันภัยมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 จากการติดต่อค้าขายกับชาวตะวันตก ส่วนกิจการประกันชีวิตนั้นพบว่า

¹ วิศาล ตั้งมั่นคงวรกุล. (2548). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เอาประกันชีวิตแบบตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 13-14.

² Easyinsurance4u. (2548). *ประวัติของการประกันภัย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.easyinsurance4u.com/knowledge_0.asp. [2558, 20 เมษายน]

เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยคณะทูตสันถวะไมตรีทางการพาณิชย์ประเทศอังกฤษได้ส่งมาเจริญพระราชไมตรีได้ขอพระบรมราชานุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทยรวมไปพร้อมกับเรื่องอื่นๆ ที่เข้ามาเจรจาเจริญพระราชไมตรี เมื่อคณะทูตได้เข้าเฝ้า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากจะได้กราบทูลถึงเรื่องแลกเปลี่ยนทางการพาณิชย์ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลประเทศอังกฤษแล้ว ก็ได้เสนอขอพระบรมราชานุญาตให้ บริษัท East Asiatic จำกัด ของชาวอังกฤษ ดำเนินธุรกิจรับประกันชีวิตประชาชนคนไทยและชาวต่างประเทศที่มาพึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร ณ กรุงเทพมหานคร ในฐานะตัวแทนของบริษัท Equitable ประกันภัยแห่งกรุงลอนดอน ซึ่งเป็นบริษัทประกันภัยที่เก่าแก่ที่สุดและยังดำเนินกิจการอยู่ในปัจจุบันด้วย มีชื่อเต็มว่า สมาคมเพื่อการประกันชีวิตที่เสมอภาค (The Society For The Equitable Assurance Of Lives And Survivorship) หรือที่เรียกว่า Old Equitable ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ. 1756 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ดำเนินการได้ โดยมีสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้ถือกรรมธรรม์เป็นคนแรก หลังจากนั้นมาธุรกิจประกันชีวิตในสยามก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะกรรมธรรม์ต้องส่งมาจากประเทศอังกฤษและคนสยามก็ยังไม่มีความสนใจธุรกิจประกันชีวิต การประกันชีวิตต้องหยุดชะงักไปเองในปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 5 นั่นเอง

บริษัทหรือห้างในสมัยนั้นไม่ได้ตั้งกิจการประกันภัยหรือประกันชีวิตโดยตรงขึ้นในเมืองไทย เป็นเพียงของบริษัทต่างชาติ แสดงว่าการประกันชีวิตไม่ใช่เป็นของใหม่สำหรับเมืองไทยเลยแต่เคยมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว

ส่วนกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับประกันชีวิตของประเทศไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายในเรื่องนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายที่ใช้กับกฎหมายแห่งสัญญาประกันชีวิต ได้แก่ การกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาประกันชีวิต คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดย ในปี พ.ศ. 2468 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้น มีเรื่องการประกันภัยรวมอยู่ด้วย เป็นการรับรู้ข้อตกลงในเรื่องประกันภัยและการประกันชีวิตว่าเป็นสัญญาที่ผูกพันชอบด้วยกฎหมาย และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ปี พ.ศ. ดังกล่าวข้างต้น ได้ถูกยกเลิก และใช้บทบัญญัติบรรพ 3 ที่ตรวจชำระใหม่ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2472 ซึ่ง บรรพ 3 ที่ตรวจชำระใหม่ก็มีบทบัญญัติลักษณะ 20 ว่าด้วยประกันภัยตั้งแต่มาตรา 861 ถึงมาตรา 897 และมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน และกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยการควบคุมดูแลธุรกิจประกันชีวิตอีกประเภทหนึ่ง โดยมีเหตุมาจากการดำเนินงานในการรับประกันชีวิตเป็นกิจการที่กว้างขวางต้องใช้เงินทุนมากและโดยที่กิจการประกันชีวิตต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก หากผู้รับประกันภัยดำเนินงานไม่ได้ อาจเป็นเหตุให้ประชาชนผู้เอาประกันไว้ต้องเสียหายเดือดร้อน และเป็นผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจ โดยส่วนรวมอีกด้วย รัฐจึงได้เข้ามาควบคุมกิจการ โดยในปี พ.ศ. 2472

ได้มีการตราพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผลของสาธารณชน พ.ศ. 2471 ขึ้น เพราะพิจารณาเห็นว่า การประกันชีวิตเป็นธุรกิจที่จะต้องดำเนินโดยมีส่วนเกี่ยวพันถึงสาธารณชน ซึ่งต้องกำหนดระเบียบกฎปฏิบัติในการควบคุมธุรกิจให้มีมาตรฐานที่ดี และปลอดภัยพอสมควร 18 รัฐจึงประสงค์จะให้ความปลอดภัยแก่ประชาชนผู้เอาประกันและทราบถึงฐานะการเงินของบริษัทว่ามีความมั่นคงเพียงใด โดยกำหนดให้บริษัทรับประกันชีวิตต้องฝากหลักทรัพย์ไว้ต่อทางการเมื่อเริ่มประกอบกิจการประกันชีวิตจำนวนห้าหมื่นบาท และจะต้องฝากเพิ่มขึ้นจากจำนวนหนึ่งในสามของเบี้ยประกันที่บริษัทได้รับทุกปี

บริษัทประกันชีวิตของคนไทยนั้น ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะในช่วงสงครามโลกนั้นบริษัทประกันภัยของต่างประเทศตกอยู่ในฐานะชนชาติศัตรูต้องหยุดประกอบกิจการไปเกือบทั้งหมด บริษัทประกันชีวิตของคนไทยบริษัทแรก คือ บริษัทไทยเศรษฐกิจประกันภัย จำกัด ซึ่งจดทะเบียนในปี พ.ศ. 2485 ปีเดียวกันนี้มีอีกบริษัทซึ่งมีคนไทยเป็นผู้ก่อตั้งคือ บริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด ก็ได้จดทะเบียนเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นเป็นต้นมาการประกันชีวิตในประเทศไทยก็ได้เจริญขึ้นมาเป็นลำดับ

ปี พ.ศ. 2492 กระทรวงเศรษฐการซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาการอันเกี่ยวกับการประกันภัย ได้กำหนดเงื่อนไขควบคุมกิจการประกันภัยขึ้นใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดมากขึ้นกว่าเงื่อนไขฉบับปี พ.ศ. 2471 แต่แม้จะมีข้อความและรายละเอียดมากขึ้น เงื่อนไขฉบับปี พ.ศ. 2492 ก็ยังขาดหลักการสำคัญที่ควรจะมีอีกหลายอย่าง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าธุรกิจประกันชีวิตนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก การควบคุมกิจการประกันชีวิตให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐเพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจการประกันชีวิต จำเป็นต้องอาศัยมาตรการกฎหมายเป็นสำคัญ เพราะหากละเลยก็อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้เอาประกันได้ ดังจะเห็นได้จากเมื่อคราวที่บริษัทนครหลวงประกันชีวิต จำกัด ถูกกระทรวงเศรษฐการสั่งถอนใบอนุญาตเมื่อปี พ.ศ. 2507 และต่อมาที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ปรากฏว่ามีเจ้าหนี้ไปยื่นคำขอรับชำระหนี้ถึง 8,590 ราย เป็นจำนวนหนี้ถึง 75 ล้านบาทเศษ ส่วนบริษัทบูรพาประกันชีวิต จำกัด ซึ่งถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เมื่อปี พ.ศ. 2512 ก็มีเจ้าหนี้ไปยื่นคำขอรับชำระหนี้ถึง 5,458 ราย เป็นจำนวนหนี้ 65 ล้านบาทเศษ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นเจ้าหนี้ตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ด้วยเหตุนี้ประเทศต่างๆ ที่มีการดำเนินงานประกันชีวิตจึงได้เข้ามาควบคุมสอดส่องผู้รับประกันชีวิตอย่างใกล้ชิด โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้รับประกันชีวิตได้ดำเนินกิจการไปด้วยดี มีหลักฐานทางการเงินมั่นคงสามารถให้ความช่วยเหลือหรือจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ได้ตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ และให้ผู้รับประกันภัยได้ปฏิบัติต่อผู้เอาประกันชีวิตด้วยความเป็นธรรม

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2507 รัฐบาลจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกันชีวิตเข้าสู่การพิจารณาของสภาาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีกฎหมายควบคุมการประกอบการประกันชีวิตขึ้นไว้โดยเฉพาะ ซึ่งในที่สุดร่างพระราชบัญญัตินี้ก็ได้ประกาศให้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2510

เหตุผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ตามที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา คือ ขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายควบคุมการประกันชีวิต โดยเฉพาะ การควบคุมกิจการดังกล่าว ได้อาศัยเงื่อนไขการควบคุมกิจการประกันภัยซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พุทธศักราช 2471 แต่ยังไม่รัดกุมพอ เป็นเหตุให้บริษัทประกันชีวิตมีฐานะการเงินไม่มั่นคง ทำให้ผู้เอาประกันชีวิตเสียเปรียบและไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายนี้ขึ้น เพื่อควบคุมบริษัทประกันชีวิตให้ดำเนินการ โดยเล็งถึงผลประโยชน์ของผู้เอาประกันชีวิต มิให้ดำเนินการไปในทางที่เสี่ยงภัย และเพื่อส่งเสริมกิจการประกันภัยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ให้ทันกับความต้องการของประชาชน เพราะการประกันชีวิตนอกจากจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงินแก่ผู้เอาประกันชีวิตแล้ว ยังเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญในการช่วยพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

พระราชบัญญัติประกันชีวิตมุ่งในทางควบคุมบริษัทรับประกันภัยให้ดำเนินการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เอาประกันชีวิตมิได้มีผลเป็นการยกเลิกบทบัญญัติว่าด้วยการประกันภัยในการประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นอกจากในบางเรื่อง ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติเพิ่มเติมขึ้นอีก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 เนื่องจากพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานมีบทบัญญัติหลายประการไม่เหมาะสมกับกาลสมัยและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประกอบกับได้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะของสำนักงานประกันภัยเป็นกรมการประกันภัย ดังนั้น จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แทน พระราชบัญญัติประกันชีวิตที่ใช้อยู่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เพื่อให้เป็นการรองรับการขยายตัวของธุรกิจประกันชีวิต ตลอดจนมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการประกอบธุรกิจประกันชีวิตให้มีความคล่องตัวและสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ผู้เอาประกันชีวิตเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการกำหนดขอบเขตอำนาจและหน้าที่ของนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่เสียใหม่ เพื่อให้สามารถควบคุมและกำกับดูแลกิจการธุรกิจประกันชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การประกันภัยผู้บริหาร (Keyman Insurance) เดิมทีบริษัทได้ทำประกันภัยประเภทนี้ให้กับลูกจ้างหรือผู้บริหารที่มีความสำคัญต่อบริษัท เพื่อป้องกันการสูญเสียทางการเงินจากการสูญเสียลูกจ้างหรือผู้บริหารที่มีความสำคัญจากเหตุที่ไม่คาดคิด เช่น ลูกจ้างหรือผู้บริหารเกิดการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุจนไม่สามารถทำงานได้ชั่วคราวหรือได้เสียชีวิต จึงต้องมีการสรรหาและ

ฝึกฝนบุคลากรเพื่อมาแทนที่ หรือจากหน้าที่ขององค์กร ในการกู้คืนหุ้นหลังจากผู้ถือหุ้นเสียชีวิต การกระทำเช่นนี้ รู้จักกัน โดยทั่วไปว่าการ “การประกันภัยผู้บริหารหรือประกันภัยบุคคลสำคัญ” ถึงแม้ว่าบทความนี้จะกล่าวถึงนโยบายและการปฏิบัติแต่ในสหรัฐอเมริกา แต่ประกันภัยบุคคลสำคัญมีการใช้งานในประเทศอื่นๆ เช่นกัน

แรกเริ่มในช่วงปี ค.ศ. 1990³ บริษัทหลายบริษัทพยายามอย่างหนักในการทำประกันให้กับลูกจ้างและพนักงานของบริษัท ซึ่งในปี ค.ศ. 1990 นั้น การทำประกันภัยดังกล่าวไม่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้การทำประกันภัยให้แก่ลูกจ้างหรือพนักงานบริษัทจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นในการทำประกันภัยดังกล่าวในช่วงสมัยนั้นจึงยังไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากลูกจ้าง ซึ่งในวันทำสัญญาว่าจ้าง นายจ้างจะนำเอกสารในการทำสัญญาว่าจ้างมาให้ลูกจ้างเซ็นเอกสารหลายอย่าง รวมถึงข้อตกลงในการคุ้มครองชีวิตและสวัสดิการ หรือเอกสารสำหรับการทำประกันภัย จึงไม่เป็นธรรมแก่ลูกจ้าง เนื่องจากถือเป็นการบังคับให้ลูกจ้างทำสัญญาประกันชีวิตโดยลูกจ้างไม่สมัครใจ

การทำประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างหรือบุคคลสำคัญของบริษัท ได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในเวลาต่อมาเบียดเบียนในการทำสัญญาประกันชีวิตให้กับลูกจ้างบางส่วนได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางภาษีได้ ทำให้หลายบริษัทให้ความสำคัญในการทำประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างและบุคคลสำคัญของบริษัทมากขึ้น เพื่อใช้การทำประกันชีวิตดังกล่าวมาเป็นประโยชน์ในทางภาษีให้กับบริษัทของตน แม้กระทั่งทุกวันนี้เมื่อผลประโยชน์จากโครงการของการทำประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างและบุคคลสำคัญของบริษัท ถูกย้ายไปให้กับครอบครัวของลูกจ้างหลังมีการเสียชีวิตโดยตรง บริษัทที่เป็นผู้จ่ายเบียดเบียนสามารถหักเงินส่วนนี้ได้จากรายได้ของบริษัทอย่างถูกกฎหมาย

ในปี ค.ศ. 2006 รัฐสภาและกรมสรรพากรของสหรัฐอเมริกา ได้ร่างแนวทางและข้อจำกัดในการใช้การทำประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างและบุคคลสำคัญของบริษัท เพื่อใช้ควบคุมการทำประกันชีวิตให้แก่ลูกจ้างและบุคคลสำคัญของบริษัท

ปัจจุบันการทำประกันภัยผู้บริหาร (Keyman Insurance) เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในทุกประเทศ เพื่อใช้ในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการสูญเสียผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เพราะหากผู้บริหารดังกล่าวซึ่งอาจเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือแก่ลูกค้า โดยทั่วไปไม่สามารถที่จะบริหารงานหรือปฏิบัติงานได้อย่างกะทันหัน ธุรกิจดังกล่าวจะเกิดการสูญเสียในส่วนของบริษัท หรือขาดทุน จนกระทั่งอาจจะทำให้ธุรกิจล้มละลายลงได้

³ Wikipedia. (2015). *Corporate-owned life insurance*. (Online). Available: http://en.wikipedia.org/wiki/Corporate-owned_life_insurance. [2015, April 20].

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเสี่ยงภัย

การประกันภัยเป็นการจัดการความเสี่ยงภัยรูปแบบหนึ่งซึ่ง “ความเสี่ยงภัย” (Risk) มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อสัญญาประกันภัย เนื่องจากหากไม่มีความเสี่ยงภัยแล้ว สัญญาประกันภัยก็จะกลายเป็นการเสี่ยงโชค สัญญาประกันภัยดังกล่าวต้องตกเป็นโมฆะ ไม่มีผลบังคับใช้ และถือว่าไม่มีสัญญาประกันภัยดังกล่าวเกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อ “ความเสี่ยงภัย” เป็นสาระสำคัญ ต้นกำเนิดหรือที่มาของสัญญาประกันภัย การศึกษาถึง ตัวความเสี่ยงภัยและการจัดการความเสี่ยงภัย จึงเป็นการศึกษาถึงแนวคิดของระบบกฎหมายประกันภัย ซึ่งความหมายของ “ความเสี่ยงภัย” ได้มีนักวิชาการหลายๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

Frederick G. Crane, Professor of insurance ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความเสี่ยงภัย” ไว้ว่า หมายถึง ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับอนาคต หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การที่ไม่สามารถคาดการณ์เหตุการณ์หรือขนาดของความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น (Risk means uncertainty about future or, in other words, the inability to predict the occurrence or size of loss)

Robert I. Mehr ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความเสี่ยงภัย” ไว้ว่า หมายถึงความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับความสูญเสีย (Risk is uncertainty concerning loss) ประกอบด้วยสองความหมาย คือ ความไม่แน่นอน (Uncertainty) และความสูญเสีย (Loss) ซึ่งทั้งความไม่แน่นอนและความสูญเสียต่างก็มีความสำคัญต่อการประกันภัยมาก ดังนั้น ความเสี่ยงภัยจึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนไม่ใช่ความสูญเสีย และเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือ โอกาสที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย (Risk is uncertainty and not the loss, the cause of loss or the chance of loss)

ตามแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ จึงน่าจะสรุปได้ว่า “ความเสี่ยงภัย” หมายความว่า เหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่มีความแน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ แต่หากเหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียหรือความเสียหายแก่บุคคลที่ประสบภัย⁴

2.2.1 ประเภทของความเสี่ยงภัย

ความเสี่ยงภัยสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ความเสี่ยงภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่วัดเป็นตัวเงินได้และความเสี่ยงภัยที่วัดเป็นตัวเงินไม่ได้ (Financial and Non-Financial Risk)

⁴ พจน ศุภรัตน์กร บุญศรี. (2556). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดกับสโมสรฟุตบอลอันเนื่องมาจากนักฟุตบอลไปลงทำการแข่งขันให้กับทีมชาติไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. หน้า 22.

(1) ความเสี่ยงภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่วัดเป็นตัวเงินได้ กล่าวโดยทั่วไป ความเสี่ยงภัย หมายถึง สถานการณ์ที่มนุษย์อาจต้องเผชิญกับความสูญหายหรือเสียหาย ดังนั้น ความเสี่ยงภัยที่วัดเป็นตัวเงินได้ จึงหมายถึงสถานการณ์ที่จะเผชิญความเสียหายโดยที่ความเสียหายเมื่อเกิดขึ้นแล้วสามารถตีราคาออกมาเป็นตัวเงินได้ เช่น รถยนต์ เกิดอุบัติเหตุ มีความเสียหายเกิดขึ้น ก็สามารถที่จะตีราคาค่าซ่อมได้หรือถ้าสูญหายก็ตีราคาได้

(2) ความเสี่ยงภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่วัดเป็นตัวเงินไม่ได้ หมายถึง สถานการณ์ที่อาจจะเผชิญความเสียหายแล้วไม่สามารถตีราคาเป็นตัวเงินได้ เช่น ขับรถยนต์ชนคนเสียชีวิต กรณีนี้ชีวิตคนไม่สามารถตีราคาออกมาเป็นตัวเงินได้

2) ความเสี่ยงภัยที่ผันแปรและความเสี่ยงภัยคงที่ (Dynamic and Static Risk)

(1) ความเสี่ยงภัยผันแปร หมายถึง ความเสี่ยงภัยอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน

(2) ความเสี่ยงภัยคงที่ หมายถึง ความเสี่ยงภัยอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นๆ ที่ไม่ขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ

3) ความเสี่ยงภัยพื้นฐานและความเสี่ยงจำเพาะ (Fundamental and Particular Risk)

(1) ความเสี่ยงภัยพื้นฐาน หมายถึง ความเสี่ยงภัยที่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อคนจำนวนมาก เช่น ภาวะสงคราม อุทกภัย แผ่นดินไหว เป็นต้น

(2) ความเสี่ยงภัยจำเพาะ หมายถึง ความเสี่ยงภัยที่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การเกิดอัคคีภัยบ้านใดบ้านหนึ่ง โจรปล้นร้านทอง ปล้นธนาคาร เป็นต้น

4) ความเสี่ยงภัยที่แท้จริง (Pure Risk) หมายถึง ความเสี่ยงภัยที่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดความเสียหายขึ้นถ้าไม่เกิดภัย เช่น การซื้อรถยนต์ หน้าที่ที่เจ้าของรถยนต์เจ้าของรถยนต์ จะต้องเผชิญกับความเสี่ยงภัยต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับรถยนต์ เช่น การเกิดอุบัติเหตุ การสูญหาย เป็นต้น

ความเสี่ยงภัยที่แท้จริง สามารถแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ

(1) ความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นแก่บุคคล (Personal Risk) เป็นความเสี่ยงที่บุคคลอาจจะต้องสูญเสียรายได้หรือทรัพย์สินอันเป็นผลมาจากการสูญเสียความสามารถในการหารายได้ เช่น อุพพลภาพ

(2) ความเสี่ยงภัยแก่ทรัพย์สิน (Property Risk) เป็นความเสี่ยงที่บุคคลหรือธุรกิจผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินทุกคนจะต้องพบเพราะว่าทรัพย์สินนั้นอาจถูกโจรกรรม หรือถูกทำให้เกิดความเสียหายได้ทุกเมื่อ

(3) ความเสี่ยงในรูปแบบของความรับผิดชอบตามกฎหมาย (Liability Risk) เป็นความเสี่ยงที่บุคคลหรือธุรกิจอาจจะกระทำละเมิดต่อผู้อื่นที่เป็นบุคคลภายนอกจนต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ถ้าขับรถชนต้นไม้ชนรถยนต์ของบุคคลอื่น โดยที่ฝ่ายรถประกันภัยเป็นฝ่ายผิดเจ้าของรถต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

2.2.2 ลักษณะสำคัญของความเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้ (Insurable Risk)

1) ความเสี่ยงภัยนั้นควรเป็นความเสี่ยงภัยที่แท้จริง (Pure Risk) และเป็นความเสี่ยงภัยจำเพาะ (Particular Risk) ในธุรกิจประกันภัยนั้นผู้เอาประกันภัยจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายเท่ากับ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น โดยต้องไม่มีกำไรจากการเอาประกันภัย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิด การเก็งกำไรหรือการกระทำที่ไม่สุจริต ดังนั้นผู้เอาประกันภัยจะมีแต่เสมอตัวและขาดทุน ซึ่งความเสี่ยง ภัยที่แท้จริงอย่างเดียวยังไม่สามารถเอาประกันภัยได้จะต้องมีลักษณะความเสี่ยงภัยจำเพาะด้วย

2) การเสี่ยงภัยจะต้องมีหน่วยคล้ายคลึงกันเป็นจำนวนมาก ในการดำเนินธุรกิจประกันภัย ผู้รับประกันภัยจะต้องคาดคะเนความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้

3) ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นอุบัติเหตุและไม่ได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนา ของผู้เอาประกันภัย

4) ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องสามารถหาสาเหตุและประเมินความเสียหายเป็น ตัวเงินได้

5) ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องไม่เป็นมหันตภัย

6) ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสีย ในวัตถุที่เอาประกันภัย

7) โอกาสที่จะเกิดความเสียหายต้องคำนวณหรือประมาณการได้เพราะผู้รับประกันภัย จะนำไปกำหนดค่าเบี้ยประกันภัยที่เหมาะสม⁵

เมื่อความเสี่ยงภัยเป็นเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดความเสียหายแก่มนุษย์ได้ จึงต้องมีการคิดค้นวิธีการลดหรือเลี่ยงความเสียหายที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ เรียกว่า “การจัดการ ความเสี่ยงภัย” ซึ่งการจัดการความเสี่ยงภัย ได้มีนักวิชาการหลายๆ ท่านให้ความหมายไว้เช่นเดียวกัน ดังนี้

Mark S. Dorfman ได้ให้ความหมายของคำว่าจัดการความเสี่ยงภัยไว้ว่า การจัดการ ความเสี่ยงภัยหมายถึง กระบวนการจัดการและประเมินผลความเสี่ยงภัย โดยการเลือกวิธีที่ดีที่สุด ที่จะมาดำเนินการในการจัดการความสูญเสียและผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Risk management

⁵ ปารีชาติ ขอนตะวัน. (2553). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกรรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจรูปแบบใหม่*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 17-19.

is the process of identifying and evaluating risk, choosing the most efficient method of dealing with loss exposure, and constantly monitoring outcomes)

Federick G. Crane กล่าวว่า การจัดการความเสี่ยงเป็นวิธีการจัดการความเสี่ยงที่แท้จริงอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ การจัดการความเสี่ยงจะเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงที่แท้จริงทั้งหมดไม่ว่าความเสี่ยงนั้นจะประกันได้หรือไม่ และจะใช้วิธีการจัดการความเสี่ยงนั้นโดยวิธีที่เหมาะสมที่สุด (Risk management is the systematic and efficient handling of pure risk. It deals with all pure risks, whether or not they are insurable, and use whether risk handling methods are most appropriate)

ดังนั้น จากแนวความคิดของนักวิชาการทั้งหลาย การจัดการความเสี่ยง จึงน่าจะหมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่กระทำลงโดยบุคลากรในองค์กรต่างๆ เพื่อจัดการให้บรรดาเหตุการณ์หรือความเป็นไปได้ที่จะทำให้องค์กรของตนเกิดผลกระทบในเชิงลบต่างๆ ให้อยู่ในระดับที่ทางองค์กรของตนเองรับได้ และสามารถที่จะดำเนินงานที่เป็นปกติธุระหรือดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์กรต่อไปได้ โดยไม่มีอุปสรรคในการดำเนินการตามปกติ⁶

2.2.3 วิธีการจัดการความเสี่ยง

สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นเพื่อลดความเสียหายอันเกิดจากการเสี่ยงภัย โดยการจัดการกับการเสี่ยงภัย มีวิธีดังนี้ คือ

1) การควบคุมการเสี่ยงภัย (Risk Control) เป็นวิธีการจัดการความเสี่ยงภัยด้วยตนเอง ไม่เกี่ยวข้องกับ การประกันภัย เช่น ขับรถด้วยความระมัดระวัง ดูแลรักษารถยนต์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ไม่โทรศัพท์ขณะขับรถ เป็นต้น

2) การโอนการเสี่ยงภัย (Risk Transfer) จากคนหนึ่ง ไปยังอีกคนหนึ่งเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้ตนเองสามารถที่จะรับภัยพิบัตินั้นได้เป็นการสร้างให้เกิดการร่วมกับเสี่ยงภัยเรียกว่า Pool of risk โดยรวบรวมเอาผู้ต้องเสี่ยงภัยประเภทเดียวกันมารวมกัน โดยที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้รวบรวมแล้วนำมาคำนวณอัตราการเกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะเมื่อรับการ โอนเสี่ยงภัยมาก็เท่ากับเข้าไปอยู่ในการร่วมรับเสี่ยงภัยเหมือนอย่างผู้เอาประกันภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยเอาเงินที่เก็บจากผู้เอาประกันภัยจ่ายเป็นค่าสินไหมทดแทน

3) การกระจายการเสี่ยงภัย (Distribution Risk) ผู้เอาประกันภัยใช้หลักการกระจายการเสี่ยงภัยดังกล่าวมาแล้วแต่ผู้รับประกันภัยใช้หลักการกระจายความเสี่ยงออกไปเพื่อเสาะหาผู้ซึ่งมีความเสี่ยงภัยที่ลักษณะ อย่างเดียวกัน โดยผู้รับประกันภัยพิจารณาสถิติว่ามีผู้รับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดเท่ากับเป็นการกระจายความเสี่ยงภัยของบุคคลหนึ่งที่ได้รับมาให้แก่บุคคลจำนวนมาก

⁶ พฤษ สุวรรตนากร บุญศรี. อ้างแล้ว. หน้า 22-23.

แม้การเสี่ยงภัยที่รับมาจะมีความไม่แน่นอนแต่เมื่อพิจารณาตัวเลขทางสถิติจะเห็นว่าความเสี่ยงภัยมีตัวเลขค่อนข้างแน่นอน

4) การเสี่ยงภัยต่อ (Reinsurance) เนื่องจากบริษัทประกันภัยมีความสามารถในการรับเสี่ยงภัยเพราะมีกฎหมายควบคุมให้รับประกันภัยได้ตามที่รัฐกำหนดไว้ หรือเพราะนโยบายการบริหารความเสี่ยงของบริษัทผู้รับประกันภัยเองทำให้บริษัทประกันภัยไม่อาจรับเสี่ยงภัยวัตถุที่เอาประกันภัยที่มีราคาสูงมาก เช่น เครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่ อาคารสูง หรือศูนย์การค้าที่มีมูลค่ามาก หากบริษัทรับประกันภัยวินาศภัยทรัพย์สินเหล่านี้ไว้บริษัทอาจประสบปัญหาการขาดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่มีผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของบริษัทได้ ดังนั้นบริษัทประกันภัยจึงต้องประกันความเสี่ยงภัยในวงเงินเกินความสามารถที่ตนจะรับไว้ได้ไปยังบริษัทประกันภัยรายอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นบริษัทประกันในประเทศ หรือบริษัทประกันภัยต่างประเทศวิธีการนี้เรียกว่า การประกันภัยต่อ (Reinsurance)

2.3 หลักการเกี่ยวกับการประกันภัยผู้บริหาร

การทำสารนิพนธ์เรื่องการประกันภัยผู้บริหารนั้น ผู้เขียนมุ่งจะศึกษาในส่วนของหลักส่วนได้เสียและหลักความยินยอม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยผู้บริหาร ซึ่งการศึกษาในเรื่องดังกล่าวนี้จะนำหลักการดังกล่าวไปวิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

2.3.1 หลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ (Principle of Insurable Interest)

คำจำกัดความของคำว่า “หลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้” Dan M. McGill ได้ให้คำจำกัดความของหลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในสัญญาประกันชีวิตไว้ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยและบุคคลซึ่งชีวิตของเขาถูกเอาประกันภัยไว้ว่า มีความสมควรซึ่งอาจคาดได้ว่าผู้เอาประกันภัยจะได้รับประโยชน์ หากผู้เอาประกันภัยมีชีวิตอยู่หรือจะได้รับความเสียหายหากถูกผู้เอาประกันชีวิตตายไป และกฎหมายประกันภัยรัฐนิวยอร์ก (New York Insurance Law) ได้ให้คำนิยามของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยไว้ไว้เช่นกัน โดยยึดถือหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์แนบแน่นทางสายโลหิตและทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางเศรษฐกิจดังที่บัญญัติไว้ดังนี้

Section 146 (2)

(2) The terms “Insurable interest”, as use in this section, shall mean (a) In the case of person related closely by blood or by law, a substantial interest engendered by love and affection ; and (b) in the case of other person, a lawful and substantial economic interest in having

the life, health or bodily safety of the person insured continue, as distinguished from an interest which would arise only by, or would be enhanced in value by, the death, disablement or injury, as the case may be, of the person insured.

ที่มาของ “ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้” หลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นี้ มีที่มาจากประเทศอังกฤษคือในศตวรรษที่ 18 ก่อนมีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ไม่ห้ามสัญญาการพนันและในเวลานั้นศาลอังกฤษจะไม่ยอมรับสัญญาการพนันต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า สัญญาการพนันนั้นมีความเกี่ยวพันในทางขัดต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้น การประกันชีวิตที่ไม่ได้อาศัยหลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ จึงมีลักษณะไม่แตกต่างกับการพนันและไม่สามารถนำหลักดังกล่าวมาใช้บังคับได้

ด้วยเหตุที่ผู้รับประกันภัยอาจต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนมากตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย หลังจากที่ผู้เอาประกันภัยได้จ่ายเบี้ยประกันภัยไปเพียงงวดเดียวทำให้มีการเอาประกันชีวิตบุคคลที่สาม โดยที่ตนไม่มีความเกี่ยวพันกับบุคคลที่สามเลย จึงอาจเปิดโอกาสให้บุคคลใช้การประกันชีวิตเป็นการค้าหากำไร ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมายและทำให้ผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้รับความเสียหาย ดังนั้น ผู้รับประกันภัยจึงได้เรียกร้องให้มีการคุ้มครองพวกเขาจากความเสียหายอันเกิดจากการประกันชีวิตที่มีลักษณะเป็นการพนันและในปี ค.ศ. 1774 รัฐสภาของประเทศอังกฤษได้ตราพระราชบัญญัติขึ้นฉบับหนึ่งเพื่อจำกัดความเสียหายจากสัญญาการพนันในลักษณะนี้ พระราชบัญญัตินั้นมีชื่อว่า “The Life Assurance Act, 1774”

พระราชบัญญัติประกันชีวิต ปี ค.ศ. 1774 (The Life Assurance Act, 1774) ไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อห้ามสัญญาการพนัน แต่บัญญัติขึ้นเพื่อห้ามการพนันที่อาศัยเอกสารในทางการค้าซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นสัญญาประกันภัยเท่านั้น โดยกำหนดให้การประกันชีวิตที่สร้างขึ้นโดยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ตกเป็นโมฆะ ซึ่งต่อมาประเทศอังกฤษได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิต โดยปัจจุบันใช้กฎหมาย Standard Life Assurance Company Act 1991

ในสหรัฐอเมริกา ศตวรรษที่ 18 จะยังมิได้รับเอาพระราชบัญญัติของอังกฤษมาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอเมริกันก็ตาม แต่ผู้พิพากษาในศาลสหรัฐอเมริกาไม่รับรองสัญญาประกันภัยที่มีลักษณะเป็นการพนัน และกำหนดว่าในกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ของเขานั้นเป็นเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ดังนั้น การประกันภัยที่สร้างขึ้นโดยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้จะเป็นอันใช้ไม่ได้และตกเป็นโมฆะ จนกระทั่งในศตวรรษที่ 19 มลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาเริ่มมีการออกพระราชบัญญัติและให้คำนิยามของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ เช่น มลรัฐนิวยอร์ก มีกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัย คือ

“New York Insurance Law” เมื่อปี ค.ศ. 1939 และได้ให้คำนิยามเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในกรณีประกันชีวิตไว้ในมาตรา 146 (2) ซึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว มลรัฐแคลิฟอร์เนียมีกฎหมายประกันภัยในปี ค.ศ. 1995 กำหนดเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยไว้หลายหมวด และกฎหมายประกันภัยของมลรัฐเท็กซัส ได้กำหนดเรื่องส่วนได้เสียในการประกันชีวิตครั้งแรกในปี ค.ศ. 1953 อย่างไรก็ตาม เรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในสหรัฐอเมริกา นั้นโดยปกติได้ยึดถือทฤษฎีนี้จากคำวินิจฉัยของศาลในสหรัฐอเมริกา แม้ว่าจุดกำเนิดในเรื่องนี้จะมาจากพระราชบัญญัติของอังกฤษก็ตาม

หลักส่วนได้เสียในสัญญาประกันภัยนั้น ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า The Principal of Insurable Interest นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของสัญญาประกันภัยไม่ว่าประเภทใด เพราะถ้าปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ สัญญาประกันภัยจะไม่มีผลเลย

สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงผลของการมีหรือไม่มีส่วนได้เสียในหมวด 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป มาตรา 863 จึงต้องนำไปใช้กับการประกันชีวิตด้วย แต่ไม่ได้บัญญัติคำนิยามของคำว่าส่วนได้เสียไว้ว่าเป็นอย่างไรและในมาตราอื่นๆ คือ มาตรา 867(3), 873, 874, และ 884 ที่กฎหมายใช้คำว่า “มูลประกัน” (Insurable Interest) นั้นก็หมายถึง ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั่นเอง การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงผลของผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ แสดงให้เห็นได้ว่ากฎหมายไทยในเรื่องประกันภัยได้ยอมรับหลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้เช่นกัน แม้ว่าจะมิได้ให้คำจำกัดความไว้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะหลักนี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วที่กำหนดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการส่งเสริมให้มีการพนันขันต่อ และเพื่อป้องกันการล้างชีวิตอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่อาจจะได้จากสัญญาประกันชีวิต

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ในวันไซ้ ท่านว่าไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” บทบัญญัติมาตรานี้บัญญัติไว้ในบทเบ็ดเสร็จทั่วไปในลักษณะประกันภัย ซึ่งนำไปใช้ทั้งในสัญญาประกันวินาศภัยและสัญญาประกันชีวิต

ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย (Principle of Insurable Interest)⁷ ถือเป็นหลักสำคัญพื้นฐานของการประกันภัย (Basic Doctrine) หลักในข้อนี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดในกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดในทางศีลธรรมอีกด้วย

⁷ Dreamtodo. (2558). *หลักสำคัญของการประกันภัย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://dreamtodo.com/wp-content/plugins/download-monitor/download.php?id=40>. [2558, 8 พฤษภาคม].

ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย หมายถึง ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีกรรมสิทธิ์ สิทธิประโยชน์ หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายในวัตถุหรือเหตุที่เอาประกันภัยในขณะที่ทำสัญญาประกันภัย

จากความหมายข้างต้น ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นอาจจะเป็นกรรมสิทธิ์ สิทธิตามกฎหมายหรือความรับผิดชอบตามกฎหมาย ผู้มีสิทธิ์ที่จะเอาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นการ ประกันวินาศภัย หรือการประกันชีวิต ผู้นั้นจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยเท่านั้น ทั้งนี้ ก็โดยถือหลักว่า การประกันภัยเป็นการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายที่ แท้จริงเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเกิดความระมัดระวังและป้องกันทรัพย์สินหรือสิ่งของที่เอาประกัน ไว้ไม่ให้เกิดความเสียหายโดยง่าย นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันมิให้ใช้การประกันภัยเป็นเครื่องมือ ของการพนัน เพื่อแสวงหากำไรหรือการเก็งกำไรจากความเสียหายที่ตนไม่ได้มีส่วนได้หรือไม่ ได้รับความเดือดร้อนจากการเกิดเหตุร้ายนั้น ซึ่งถ้าหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุ ประกันภัยนั้นก็อาจทำให้ผู้นั้นไม่ระมัดระวังในทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือผู้เอาประกันภัยต้องการ ให้เกิดภัยกับทรัพย์สินนั้นด้วยเจตนาเพื่อตนจะได้รับประโยชน์จากสัญญาประกันภัยก็ได้ ฉะนั้นผู้ที่ ไม่มีส่วนได้เสียซึ่งมิใช่ผู้ที่ตกอยู่ในความเสี่ยงภัยจึงไม่อาจทำประกันภัยได้

1) บุคคลที่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย คือ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น เจ้าของบ้านข่อมได้รับความเสียหาย ถ้าบ้านของตนถูกเพลิงไหม้ เจ้าของ รถยนต์ข่อมได้รับความเสียหาย ถ้ารถยนต์ของตนถูกชน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้เป็นเจ้าของหรือมี สิทธิ หรือได้ประโยชน์จากทรัพย์สิน หรือสิ่งใดโดยชอบด้วยกฎหมาย ข่อมจะเอาประกัน ทรัพย์สิน หรือสิ่งนั้นได้ ผู้ไม่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สิน หรือสิ่งใดข่อมเอาประกันภัยทรัพย์สิน หรือสิ่งนั้นไม่ได้

บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกัน กรณีการประกันชีวิตนั้น พิจารณาในเรื่อง ส่วนได้เสียในการเอาประกันชีวิตได้ 2 ประการ คือ

(1) การเอาประกันชีวิตตนเอง คือ ตนเองเป็นผู้อาศัยความทรงชีพหรือการมรณะ ของตนเองเป็นเหตุในการให้บริษัทรับประกันใช้เงินจำนวนที่เอาประกันไว้ ผู้เอาประกันข่อมมีสิทธิ ในการเอาประกันชีวิตตนเองได้เสมอ เพราะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชีวิตตนเอง การเอาประกัน ชีวิตของตนเองของผู้เอาประกันนั้น ผู้เอาประกันจะเป็นผู้ชำระเบี้ยประกันเองหรือให้บุคคลอื่น ชำระเบี้ยให้ก็ได้ถ้าบุคคลนั้นไม่ได้รับผลประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตนั้น ไม่ได้รับประโยชน์ จากสัญญาประกันภัย โดยผู้เอาประกันอาจกำหนดจำนวนเงินที่ตัวเองต้องการให้บริษัทรับประกัน ชีวิตใช้จำนวนเงินให้กับตนเองหรือผู้รับผลประโยชน์โดยไม่จำกัด ทั้งนี้เนื่องจากชีวิตของมนุษย์นั้น ไม่อาจตีค่าหรือประเมินออกมาเป็นมูลค่าได้ ดังนั้นในการกำหนดจำนวนเงินเอาประกันนั้น จึงอาศัยปัจจัยหลายอย่างในการพิจารณา เช่น เรามีความสามารถจ่ายเบี้ยประกันภัยได้เป็นจำนวน

เท่าใด เรามีความสามารถในการหาเลี้ยงครอบครัวได้มากขนาดไหน หรือหากเราเสียชีวิตครอบครัว จะขาดรายได้ไปเท่าใด เป็นต้น ในกรณีการเอาประกันชีวิตตนเองนี้ ผู้เอาประกันชีวิต (Policy Holder) และผู้ถูกเอาประกันชีวิต (Insured) ก็จะเป็นบุคคลคนเดียวกัน

(2) การเอาประกันชีวิตผู้อื่น คือ ผู้เอาประกันอาศัยความทรงชีพหรือการมรณะของบุคคลอื่นหรือเรียกว่าผู้ถูกเอาประกันเป็นเหตุในการให้บริษัทรับประกันใช้เงินจำนวนที่เอาประกันไว้ ในการเอาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น เราสามารถเป็นผู้จัดการและจ่ายเบี้ยประกันให้กับบุคคลอื่นได้ แต่ต้องพิจารณาว่าเรามีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้นหรือไม่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(2.1) ความสัมพันธ์ทางครอบครัว (Family Relationships) ผู้เอาประกันและบุคคลที่ถูกเอาประกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะทางสายโลหิต หรือโดยการสมรส ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์ในขนาดที่ว่าหากบุคคลที่เราเอาประกันชีวิตไว้นั้นเสียชีวิตลง เราจะต้องได้รับความสูญเสียหรือต้องรับผิดชอบหากบุคคลนั้นเสียชีวิต ส่วนได้เสียของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางครอบครัวแบ่งออกได้ ดังนี้

ก) บิดามารดา ผู้เป็นบุตรย่อมมีความสัมพันธ์กับบิดามารดา เพราะนอกจากเป็นผู้ให้กำเนิดแล้ว บิดามารดายังเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูให้เราเติบโต สนับสนุนให้ได้รับการศึกษา นอกจากนี้ บิดามารดายังมีความสำคัญต่อจิตใจและความรู้สึกของเราด้วย ดังนั้นเราจึงสามารถเอาประกันชีวิตของบิดามารดาของเราได้

ข) สามีภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรยานั้นเป็นความสัมพันธ์กันทั้งทางกฎหมายและทางส่วนตัว ทางกฎหมายนั้นในกรณีที่สามีและภรรยาจดทะเบียนสมรสกัน ย่อมมีผลต่อการกระทำทางนิติกรรมบางอย่างของอีกฝ่าย เช่น สิ้นสมรส การกู้ยืม เป็นต้น ในทางส่วนตัว สามีภรราย่อมมีความสัมพันธ์กันทั้งทางกายและจิตใจ เพราะสามีและภรรยาต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ดูแลซึ่งกันและกัน ดังนั้นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต ย่อมมีผลกระทบต่ออีกฝ่ายหนึ่งแน่นอน ดังนั้นสามีและภรรยาจึงสามารถเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้

ค) บุตร เมื่อบิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูและสนับสนุนให้บุตรมีการศึกษาที่ดี ก็เพื่อให้มีอาชีพการงานและอนาคตที่ดี และหวังจะสามารถพึ่งพาบุตรให้คอยดูแลเอาใจใส่ในช่วงที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้หรือหรือตอบแทนบุญคุณในยามที่แก่ชรา หากบุตรเสียชีวิตลง บิดามารดาก็ขาดคนเลี้ยงดู ย่อมได้รับผลกระทบในเรื่องของรายได้ และจิตใจ ดังนั้น บิดามารดาจึงสามารถเอาประกันชีวิตของบุตรได้เช่นกัน

ง) ญาติ ถึงแม้ในกฎหมายจะไม่ได้บัญญัติไว้ว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติกันนั้นถือว่ามีส่วนได้เสียกันพอที่จะเอาประกันได้หรือไม่ แต่ตามกฎหมายได้ระบุเกี่ยวกับลำดับทายาทโดยธรรมในการรับมรดก ซึ่งได้แก่ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือ

มารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็คือญาติความหมายโดยทั่วไปในสังคมไทย แต่จะให้ญาติเหล่านี้เอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันนั้น ยังไม่น่าจะให้ได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้รับความสะดวกหรือผลกระทบหากอีกฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตลง เช่น อาเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้เอาประกันชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก เนื่องจากพ่อแม่ทอดทิ้ง หากอาเสียชีวิตก็จะทำให้ผู้เอาประกันชีวิตได้รับผลกระทบและเดือดร้อน ดังนั้น ผู้เอาประกันจึงสามารถเอาประกันชีวิตของอาตัวเองได้ เป็นต้น

(2.2) ความสัมพันธ์ทางธุรกิจ (Business Relationships) การที่ผู้เอาประกันและผู้ถูกเอาประกันจะสามารถเอาประกันซึ่งกันและกันได้นั้น ความสัมพันธ์ในทางธุรกิจต้องมีถึงระดับที่ว่าหากบุคคลหนึ่งเสียชีวิต จะส่งผลกระทบและความเสียหายถึงอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ถึงส่วนได้เสียในการเอาประกันนั้น ความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่ถือว่าอาจมีส่วนได้เสียซึ่งกันและกันมีดังนี้

ก) เจ้าหนี้กับลูกหนี้ เจ้าหนี้อาจมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ เพราะเมื่อลูกหนี้เสียชีวิต เจ้าหนี้ก็หมดโอกาสได้หนี้ตามมูลค่าที่ลูกหนี้ต้องชดใช้ โดยเฉพาะหากทรัพย์สินที่เป็นมรดกของลูกหนี้ไม่มี หรือไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ เช่น นายชัยเป็นหนี้นายโชคเป็นจำนวนเงินห้าแสนบาท โดยนายโชคได้ทำสัญญากับนายชัยไว้ว่าจะผ่อนชำระหนี้ที่คิดค้ำนายชัยปีละหนึ่งแสนบาทเป็นระยะเวลาห้าปีโดยไม่มียกทรัพย์สินหรือหลักทรัพย์ใดๆ เป็นหลักประกัน หากนายโชคเสียชีวิตลงในปีที่สอง หนี้ส่วนที่เหลือที่นายโชคคิดค้ำนายชัยอยู่ก็ตกไปเป็นภาระให้กับทายาทของนายโชค ซึ่งหากนายโชคไม่ได้มีมรดกไว้ให้แก่ทายาท เจ้าหนี้ก็อาจสูญหนี้ส่วนที่เหลือได้ ดังนั้นเจ้าหนี้จึงสามารถเอาประกันในชีวิตลูกหนี้ได้เพราะถือว่าหากลูกหนี้เสียชีวิตลง เจ้าหนี้ก็จะสูญเสียนี้จำนวนนั้นได้ แต่วงเงินในการเอาประกันชีวิตลูกหนี้นั้นต้องไม่เกินจำนวนวงเงินที่ลูกหนี้คิดค้ำเจ้าหนี้อยู่ เพราะมิฉะนั้นมูลค่าของการใช้เงินกรณีที่ลูกหนี้เสียชีวิตจะสูงกว่าเงินที่ลูกหนี้คิดค้ำอยู่ ซึ่งอาจเป็นเหตุจูงใจให้เจ้าหนี้ประทุษร้ายต่อชีวิตลูกหนี้เพื่อหวังเอาจำนวนเงินประกันที่สูงกว่าในขณะเดียวกันหากเจ้าหนี้เสียชีวิตลง ลูกหนี้ก็มิได้รับผลกระทบจากการเสียชีวิตของเจ้าหนี้ ดังนั้นลูกหนี้จึงไม่สามารถเอาประกันเจ้าหนี้ได้เพราะถือว่าลูกหนี้ไม่มีส่วนได้เสียในชีวิตเจ้าหนี้ ถึงแม้ว่าในตอนที่เจ้าหนี้มีชีวิตอยู่นั้นจะมีความเมตตากรุณาผ่อนผันการชำระหนี้ให้ลูกหนี้ก็ตาม เพราะถือว่าเป็นเรื่องในทางศีลธรรมเท่านั้น

ข) นายจ้างกับลูกจ้าง นายจ้างกับลูกจ้างย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ขึ้นกับว่านายจ้างนั้นมีบทบาทและความสำคัญแค่ไหนในธุรกิจที่นายจ้างนั้นจ้างลูกจ้างทำงาน และลูกจ้างเองมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจของนายจ้างมากเพียงใดในธุรกิจบางประเภท เช่น การวิจัยคิดค้นสินค้าบางอย่างที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล หากลูกจ้างที่มีความเชี่ยวชาญ

ในการผลิตสินค้าเสียชีวิตลง ก็อาจทำให้ธุรกิจของนายจ้างหยุดชะงักได้ กว่าที่จะหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมาทดแทนได้ หากเป็นเช่นนี้สามารถถือได้ว่าตัวลูกจ้างมีความสำคัญต่อภารกิจของนายจ้าง ซึ่งนายจ้างสามารถเอาประกันชีวิตของลูกจ้างได้ ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของจำนวนเงินที่สามารถเอาประกันในชีวิตลูกจ้าง เพื่อไม่ให้มีมูลค่าที่สูงเกินกว่ามูลค่าความเสียหายทางธุรกิจของนายจ้างหากลูกจ้างเสียชีวิตลง เพื่อป้องกันไม่ให้มีเหตุฉุกเฉินในการประทุษร้ายต่อชีวิตลูกจ้างเพื่อหวังผลประโยชน์จากมูลค่าเงินเอาประกันที่บริษัทประกันจะชดใช้ให้

ในประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่านายจ้างและลูกจ้างมีส่วนได้เสียกัน มีเพียงคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ได้ตัดสินว่านายจ้างมีส่วนได้เสียกับลูกจ้างตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 โจทก์เอาประกันชีวิตลูกจ้างซึ่งขับริยยนต์บรรทุกน้ำมันของโจทก์นั้นเห็นได้ว่าจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดในทางการที่จ้างของลูกจ้าง และยังต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้แก่ทายาทผู้อยู่ใต้อุปการะของลูกจ้างผู้ตายตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ประกอบกับการขับริยยนต์บรรทุกน้ำมันย่อมต้องอาศัยบุคคลที่มีความชำนาญและไว้วางใจ เช่นนี้ ถือได้ว่าโจทก์มีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตลูกจ้างดังกล่าวนี้ได้ สัญญาประกันอุบัติเหตุของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัยถึงชีวิตถือว่าเป็นสัญญาประกันชีวิต เพราะอาศัยความมรณะเป็นเงื่อนไขการใช้เงินตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 สัญญาประกันชีวิตมิใช่สัญญาซื้อขายค่าสินไหมทดแทนดังเช่นสัญญาประกันวินาศภัย แต่เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงใจใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ โดยอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง ฉะนั้น เมื่อโจทก์นายจ้างเอาประกันชีวิตของลูกจ้างในกรณีอุบัติเหตุไว้กับจำเลยเป็นจำนวนเงินหนึ่งแสนบาท โดยโจทก์เป็นผู้รับประกันและลูกจ้างที่ระบุนในกรมธรรม์ได้ประสบอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตระหว่างอายุสัญญา จำเลยก็ต้องจ่ายเงินให้โจทก์ตามเงื่อนไขแห่งสัญญา

ส่วนในกรณีหากนายจ้างเสียชีวิตลง ผลกระทบที่ลูกจ้างได้รับจากการเสียชีวิตของนายจ้างอาจไม่มีมูลเหตุเพียงพอต่อส่วนได้เสียในชีวิตที่ลูกจ้างจะสามารถเอาประกันชีวิต เพราะส่วนได้เสียในธุรกิจนั้นลูกจ้างจะได้รับผลกระทบน้อยกว่า อาจเพียงแค่ธุรกิจหยุดชะงักไม่นานหรือผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดก็คือลูกจ้างต้องตกงาน ซึ่งถือว่าลูกจ้างยังมีโอกาสในการหางานใหม่ได้ไม่ถึงกับล้มละลาย อีกทั้งการดำเนินธุรกิจโดยทั่วไป มักมีผู้ที่บริหารธุรกิจที่สามารถทำงานทดแทนนายจ้าง เช่น ทายาทของนายจ้างหรือหุ้นส่วนนายจ้างก็สามารถเข้ามาบริหารจัดการแทนได้ หากนายจ้างเสียชีวิตลง

ก) หุ้นส่วน บุคคลที่มีหุ้นส่วนในธุรกิจเดียวกัน ย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตซึ่งกันและกัน เพราะหากหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตลง หุ้นส่วนที่เหลืออาจต้องรับผิดชอบ

ในการชำระหนี้สินที่มีอยู่แทนด้วย หรือการดำเนินธุรกิจที่ต้องอาศัยการติดต่อลงทุนของหุ้นส่วน ซึ่งหากหุ้นส่วนคนนั้นเสียชีวิต ก็ทำให้การลงทุนหยุดชะงัก ดังนั้นหุ้นส่วนธุรกิจจึงสามารถเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้วงเงินที่สามารถเอาประกันได้ ต้องไม่เกินมูลค่าความเสียหายทางธุรกิจในกรณีที่หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตลง

ง) ผู้ที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน หากบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความรับผิดชอบในกิจกรรมใดๆ นอกเหนือจากทางธุรกิจร่วมกัน ซึ่งการเสียชีวิตของบุคคลอีกฝ่ายอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เหลืออยู่ได้ คือบุคคลที่เหลือต้องรับผิดชอบแทนในส่วนของบุคคลที่เสียชีวิต รับผิดชอบอยู่ กรณีเช่นนี้ถือว่าบุคคลกลุ่มนั้นย่อมมีส่วนร่วมได้เสียซึ่งกันและกัน เช่น กรณี นายเอและนายบี เป็นลูกหนี้ร่วมกัน หากนายเอเสียชีวิต นายบีย่อมต้องชดใช้หนี้ทั้งหมด ดังนั้นทั้งนายเอและนายบีจึงสามารถเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้ กรณีการเอาประกันชีวิตผู้อื่นนี้ ผู้เอาประกัน (Policy Holder) และผู้ถูกเอาประกันชีวิต (Insured) จะมีใช้บุคคลคนเดียวกัน⁸

2) สาระสำคัญของส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย สามารถพิจารณาได้ดังนี้

(1) ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีกรรมสิทธิ์ สิทธิ ประโยชน์ หรือความรับผิดชอบตามกฎหมาย ซึ่งสามารถตีราคาเป็นเงินได้

(2) ผู้เอาประกันจะต้องมีกรรมสิทธิ์ สิทธิ หรือประโยชน์เหล่านั้นจะต้องมีอยู่เหนือตัวทรัพย์สิน หรือความรับผิดชอบอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยในขณะที่ทำสัญญาประกันภัย

(3) ผู้เอาประกันมีความผูกพันกับวัตถุที่เอาประกันภัยในกรณีที่จะเกิดประโยชน์กับเขาหากวัตถุที่เอาประกันภัยนั้นจะปลอดจากวินาศภัยหรือปลอดจากความรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากวินาศภัยนั้น

3) ความผูกพันระหว่างผู้เอาประกันภัยกับวัตถุที่เอาประกันนั้นจะต้องเป็นไปตาม

(1) วินาศภัยที่เกิดขึ้นจะต้องมีผลกระทบต่อค่าสูญเสียด้านการเงิน (Financial Loss) เช่น เจ้าของสินค้ามีสิทธิประกันภัยความเสียหายในสินค้าของตน หรือผู้รับจำนำสินค้ามีสิทธิเอาประกันภัยสินค้าที่ตนรับจำนำไว้ และในกรณีเจ้าของอู่ซ่อมรถยนต์มีสิทธิทำประกันภัยรถยนต์ของผู้อื่นทุกคันที่นำมาซ่อมในอู่ของตน

(2) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ได้บัญญัติไว้ว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้น ไซ้ไรท่านว่าซ่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด”

⁸ กรมสรรพากร. (2558). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกันชีวิต: บทที่ 3 หลักสำคัญของ การเอาประกันชีวิต. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.rd.go.th/publish/24443.0.html>. [2558, 8 พฤษภาคม].

ดังนั้น ถ้าหากในระหว่างสัญญาประกันภัย การเสี่ยงภัยได้หมดไปหรือวัตถุที่เอาประกันหมดไปหรือได้มีการโอนวัตถุที่เอาประกันไปให้ผู้อื่นแล้ว ส่วนได้เสียในเหตุประกันนั้นก็จะหมดไปด้วย ซึ่งจะทำให้สัญญาประกันภัยนั้น ไม่มีผลผูกพันกับผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุประกันภัยนั้นต่อไป

4) ผู้รับประโยชน์

ตามมาตรา 862 กล่าวว่า “ผู้รับประโยชน์หมายความว่า บุคคลผู้พึงได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้” อนึ่งผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์จะเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ ในการปฏิบัติผู้รับประกันจะต้องพิจารณาผู้รับประโยชน์ในกรมธรรม์ควรจะเป็นบุคคลต่างๆ ดังนี้

- (1) ผู้เอาประกันภัย
- (2) บิดา มารดาของผู้เอาประกันภัย
- (3) ภรรยาหรือสามีของผู้เอาประกันภัย
- (4) บุตรของผู้เอาประกันภัย
- (5) เจ้าหนี้
- (6) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด

(7) กองมรดกในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมิได้ระบุว่าใครเป็นผู้รับประโยชน์ ดังในมาตรา 897 “ถ้าผู้เอาประกันได้เอาประกันไว้โดยกำหนดว่า เมื่อคนถึงซึ่งความมรณะให้ใช้เงินแก่ทายาททั้งหลายของคนมิได้เจาะจงระบุหรือผู้หนึ่งผู้ใดได้ใคร่ จำนวนเงินอันจะพึงใช้นั้น ท่านให้พึงเอาเป็นทรัพย์สินแห่งกองมรดกของผู้เอาประกันซึ่งเจ้าหนี้จะเอาใช้หนี้ได้”

ในกรณีผู้รับประโยชน์นั้น กฎหมายมิได้ระบุว่าจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้จะเป็นใครก็ได้ ถ้าในข้อสัญญาหรือในเงื่อนไขไม่มีข้อจำกัดในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ในความจริงแล้วการที่บริษัทประกันภัยจะรับประกันภัยนั้น ผู้รับประโยชน์ควรจะต้องมีส่วนได้เสียกับผู้เอาประกันภัย เพราะถ้าไม่มีส่วนได้เสียแล้วผู้รับประโยชน์อาจจะฆ่าผู้เอาประกันภัยเพื่อหวังเงินประกันก็ได้

สรุปได้ว่า ในการประกันภัยนั้น ผู้เอาประกันจะต้องมีส่วนได้เสียในวัตถุหรือเหตุที่เอาประกันภัยนั้น ถ้าไม่มีส่วนได้เสียจะไม่มีผลบังคับตามกฎหมายจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

ตัวอย่าง

นาย ก. เป็นตัวแทนประกันชีวิตได้จัดการให้นาย ข. เอาประกันชีวิตได้กับบริษัทหนึ่ง โดยนาย ก. เป็นผู้ชำระเบี้ยประกันและกรมธรรม์ระบุให้นาย ก. เป็นผู้รับประโยชน์ โดยนาย ก. ไม่มีส่วนได้เสียหรือมีความสัมพันธ์ใดๆ ในการเอาประกันชีวิตของนาย ข. เมื่อนาย ข. ตายภายใน

กำหนดระยะเวลาการเอาประกัน นาย ก. จะไม่ได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์เพราะถือว่า นาย ก. ไม่มีส่วนได้เสีย

5) กำหนดเวลาของส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย

การทำประกันวินาศภัย หรือการทำประกันชีวิต ผู้เอาประกันภัยจำเป็นต้องมีส่วนได้เสีย ในขณะที่ทำสัญญา ยกเว้น กรณีการประกันภัยทางทะเล ซึ่งผู้เอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสีย ในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยก็ได้ แต่จะต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่เกิดเหตุเสียหายต่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์จึงจะมีสิทธิได้รับเงินชดเชยค่าเสียหายตามสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์จึงจะมีสิทธิได้รับเงินชดเชยค่าเสียหายตามสัญญาประกันภัย เช่นผู้สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศโดยทำการขนส่งสินค้าทางทะเลได้ทำการประกันภัยสินค้าที่ตนสั่งซื้อ โดยการส่งนั้นใช้เงื่อนไขแบบ F.O.B (Free on Board) ตามเงื่อนไขนี้ ผู้ซื้อสินค้านั้นยังไม่มีกรรมสิทธิ์และยังไม่ต้องจ่ายเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้ขายจนกว่าสินค้านั้นจะขนลงเรือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นถือว่าผู้ซื้อสินค้านั้นยังไม่มีส่วนได้เสียในสินค้าของช่วงระหว่างการขนส่งจากโรงงานหรือโกดังสินค้าของผู้ขายไปยังเรือสินค้า ถ้าสินค้าเกิดความเสียหายระหว่างการขนส่งจากแหล่งผู้ขายไปยังเรือบรรทุกสินค้า ผู้สั่งซื้อสินค้าก็ไม่มีสิทธิได้รับการชดเชยจากบริษัทประกันภัย

แต่ในกรณีกลับกัน ถ้าเกิดเหตุร้ายซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายระหว่างที่สินค้าอยู่ในเรือสินค้าแล้ว ผู้ซื้อสินค้านั้นมีกรรมสิทธิ์ในสินค้า ผู้ซื้อสินค้าจึงมีส่วนได้เสียในขณะที่เกิดเหตุเสียหาย และมีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายตามสัญญาประกันภัยได้ โดยการจ่ายค่าสินไหมทดแทนจะจ่ายตามมูลค่าที่เสียหายที่แท้จริงไม่เกินจำนวนวงเงินเอาประกัน ซึ่งต่างจากการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในกรณีการประกันชีวิต ซึ่งจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ได้กำหนดมูลค่าหรือจำนวนเงินชดเชยจำนวนที่แน่นอนชัดเจนไว้ล่วงหน้าแล้ว

โดยทั่วไปการประกันภัยจะพิจารณาเวลาที่จะต้องมีส่วนได้เสียนั้นให้ถือเอาในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยเป็นเกณฑ์ ซึ่งหมายความว่าในขณะที่ตกลงทำสัญญาประกันภัยผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นสัญญาประกันภัยจึงจะใช้ได้ แต่ถ้า “ส่วนได้เสียหมดสิ้นไปหลังจากทำสัญญาแล้ว” แต่ระยะเวลาการคุ้มครองในสัญญาประกันภัยยังไม่สิ้นสุดหรืออายุคุ้มครองกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวยังไม่หมด การพิจารณาชดเชยเงินค่าเสียหายจำแนกวินิจฉัยออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

(1) กรณีประกันวินาศภัย การเอาประกันทรัพย์สินในทางประกันวินาศภัยเกิดขึ้นหลังจากส่วนได้เสียหมดสิ้นไปแล้ว ผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์หมดสิทธิที่จะเรียกร้องเงินค่าชดเชยจากบริษัทประกันภัย เพราะไม่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

ตัวอย่าง

นาย ก. ทำประกันอสังหาริมทรัพย์บ้านของตนไว้ 500,000 บาท โดยมีระยะเวลาคุ้มครอง 1 ปี จากวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 1 ธันวาคม หลังจากสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์เริ่มมีผลใช้บังคับต่อมา ในวันที่ 1 สิงหาคม นาย ก. ได้บอกขายบ้านหลังที่เอาประกันภัยไว้โดยขายและจดทะเบียนโอน โฉนดกันเรียบร้อยแล้วในวันที่ตกลงซื้อขายกัน ซึ่งถือว่าส่วนได้เสียในบ้านของนาย ก. ได้หมดสิ้นไปแล้วตั้งแต่วันที่โอนบ้านให้แก่ผู้ซื้อ ต่อมาเกิดเพลิงไหม้บ้านหลังดังกล่าว นาย ก. จะเรียกร้อง บริษัทที่รับประกันภัยให้จ่ายค่าสินไหมทดแทน ตามกรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์ไม่ได้เพราะคนไม่มีส่วนได้เสียในบ้านหลังที่ขาย โดยไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านหลังนั้นแล้ว

(2) กรณีประกันชีวิต การเอาประกันชีวิตถึงแม้ส่วนได้เสียจะหมดไปแล้วถ้าสัญญาประกันชีวิตยังมีผลใช้บังคับอยู่ด้วยการส่งชำระเบี้ยประกันอย่างต่อเนื่อง ภายหลังภัยได้เกิดขึ้น ผู้เอาประกันหรือผู้รับผลประโยชน์ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันชีวิตได้ เช่น สามีทำประกันชีวิตภรรยาไว้ ต่อมาสามีภรรยาทั้งคู่เกิดการหย่ากัน สามีซึ่งเอาประกันชีวิตภรรยาของตนก็ยังคงส่งเบี้ยประกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สัญญายังมีผลบังคับใช้อยู่เสมอ ต่อมาภรรยาได้ตาย สามีหรือผู้รับผลประโยชน์ สามารถเรียกร้องขอรับเงินเอาประกันชีวิตได้จากบริษัทประกันชีวิตดังกล่าว

2.3.2 หลักความยินยอมในสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตที่มีบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ใช่บุคคลผู้ทำสัญญาประกันชีวิตเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิต และกำหนดให้การมรณะของบุคคลที่สามนั้นเป็นเหตุแห่งการจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งสามารถทำได้ เรียกว่า สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น

ในต่างประเทศการประกันชีวิตบุคคลอื่นนับว่าแพร่หลายมาก ได้แก่กรณี คู่สมรสฝ่ายหนึ่งเอาประกันคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ที่เรียกว่า การประกันคู่สมรส หรือผู้ปกครองเอาประกันชีวิตเด็กในปกครอง ที่เรียกว่า การประกันเยาวชน หรือการประกันกลุ่มมีกำหนดเวลา อย่างเช่น กรณีที่ห้างร้านบริษัทเป็นผู้เอาประกัน และพนักงานของห้างร้านเป็นผู้ถูกเอาประกัน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ทายาทของพนักงานนั้นๆ ที่เรียกว่า การประกันสวัสดิการลูกจ้าง หรือกรณีที่กิจการเป็นผู้เอาประกันและผู้บริหารกิจการเป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกัน โดยมีกำหนดเวลา ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสียหายของกิจการอันเนื่องมาจากความตายของผู้บริหารดังกล่าว ซึ่งเรียกว่า การประกันภัยผู้บริหาร หรือการประกันเครดิตกลุ่ม หรือกรณีเข้านี้เป็นผู้เอาประกันและลูกหนี้เป็นบุคคลผู้ถูกเอาประกัน เพื่อคุ้มครองหนี้สูญเพราะลูกหนี้ตาย ซึ่งเรียกว่าการประกันลูกหนี้ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ด้านที่เป็นคุณอย่างปราศจากข้อสงสัย

แต่อย่างไรก็ดี สัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นก็มีอันตรายที่ผู้เอาประกันจะแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบควบคู่ไปด้วย กล่าวคือ

ประการแรก มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการทำร้ายบุคคลผู้ถูกเอาประกันด้วยวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้เงินค่าตอบแทนจากการประกันชีวิต ที่เรียกว่า “Moral Risk” ซึ่งมีผู้แปลว่า ภัยอันเนื่องมาจากสภาพจิตใจ เป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

ประการที่สอง มีความเป็นไปได้ที่บุคคลซึ่งไม่มีส่วนได้เสียแต่อย่างใดในการทรงชีพหรือการมรณะของบุคคลอื่น จะทำสัญญาประกันชีวิตด้วยเหตุจูงใจที่เป็นการพนันขันต่อจากพัฒนาการของการประกันชีวิต จะเห็นว่าภัยการประกันแบบพนันขันค่อนี้ ซึ่งมีอยู่ในสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นเป็นที่แพร่หลายมาก

ประการที่สาม เมื่อเอาชีวิตของบุคคลอื่นมาตีราคา และใช้เป็นวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาตามอำเภอใจของคนก็จะเป็นการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของผู้อื่น ที่เรียกว่า ภัยจากการล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งเป็นข้อวิพากษ์เชิงศีลธรรม

หลักความยินยอม กำหนดว่า ในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นจะต้องได้รับความยินยอมของบุคคลอื่นนั้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาการล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นด้วย

หลักความยินยอมเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายซึ่งยอมรับคุณประโยชน์ของการประกันชีวิตบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็ป้องกันด้านที่เป็นภัยที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ในเรื่องหลักความยินยอมนั้นจะต้องได้รับความยินยอมกรณีใด หรือแบบพิธีของความยินยอมในแต่ละประเทศที่ใช้หลักความยินยอมยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ ซึ่งหลักความยินยอมนี้ จะกล่าวถึงหลักความยินยอมในกฎหมายของต่างประเทศในบทที่ 3 ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศต่อไป

2.4 ความหมายและลักษณะของการประกันภัยผู้บริหาร

การประกันภัยผู้บริหารนั้นเป็นการประกันชีวิตรูปแบบหนึ่งซึ่งอาศัยความทรงชีพหรือความมรณะของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นความหมายลักษณะและหลักการจึงเป็นอย่างเดียวกันกับการประกันชีวิต

2.4.1 ความหมายของการประกันภัย

การประกันภัย หมายถึง สัญญาข้อตกลงที่บุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีเกิดวินาศภัย หรือในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ดังที่ได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัย

2.4.2 ความหมายของการประกันภัยผู้บริหาร

ความหมายของการประกันภัยผู้บริหาร (Keyman Insurance) ในปัจจุบันยังไม่มีการระบุความหมายของการประกันภัยผู้บริหาร ไว้อย่างชัดเจนแต่เนื่องจากการประกันภัยผู้บริหารเป็นกรณีเดียวกันกับการประกันชีวิต ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าความหมายของการประกันภัยผู้บริหารน่าจะหมายถึง สัญญาซึ่งเป็นการประกันความสามารถในการหารายได้ของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ โดยผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์ ในเมื่อผู้ที่ถูกเอาประกันภัย ได้ตายลง (ความมรณะ) หรือผู้นั้นได้มีชีวิตอยู่ (ความทรงชีพ) และในการนี้ผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันให้แก่ผู้รับประกันภัย

2.4.3 ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัยผู้บริหาร

สัญญาประกันภัยผู้บริหารจัดเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่ง สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาต่างตอบแทนทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขาย โดยผู้เอาประกันภัยเปรียบเสมือนผู้ซื้อและผู้รับประกันภัยเปรียบเสมือนผู้ขายแต่เนื่องจากสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาเสี่ยงโชคทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งมูลหนี้ที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องชำระตอบแทนกันมีมูลค่าไม่เท่าเทียมกันทำให้สัญญาประกันภัยจำเป็นจะต้องมีหลักการที่ผิดแผกแตกต่างไปจากสัญญาซื้อขายและเอกเทศสัญญาอื่นๆ หลายประการซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1) เป็นสัญญาต่างตอบแทน

สัญญาต่างตอบแทน หมายความว่า คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าของหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ทางฝ่ายประกันภัยเป็นลูกหนี้ในการชำระเบี้ยประกันภัยและเป็นเจ้าหนี้ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีภัยเกิดขึ้นตามสัญญา และผู้รับประกันภัยเป็นเจ้าหนี้ในการรับเบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัย ในขณะที่เดียวกันก็เป็นลูกหนี้ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีมีภัยเกิดขึ้นตามสัญญา

ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติชำระหนี้ เว้นแต่หนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด ทั้งนี้เนื่องจากหนี้ของทั้งสองฝ่ายเป็นเงื่อนไขซึ่งกันและกัน เหตุผลของกฎหมายเรื่องนี้ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เมื่อฝ่ายใดจะใช้สิทธิเรียกร้องตามที่ตนเป็นเจ้าของหนี้ ถ้าไม่ยอมปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยแล้ว ย่อมจะเป็นการเอาเปรียบแก่ฝ่ายหนึ่ง การจะเอาแต่ได้แต่ไม่ยอมเสียยอมไม่ชอบด้วยลักษณะของสัญญาต่างตอบแทน

เมื่อนำมาตรา 369 มาปรับใช้กับสัญญาประกันภัย จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันภัยจะไม่ยอมชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย โดยอ้างว่ายังไม่มีการเกิดขึ้นยอมไม่อาจจะยกขึ้นกล่าวอ้าง

ได้เพราะหนี้ของผู้รับประกันภัยเป็นหนี้ที่มีเงื่อนไขอันไม่แน่นอน ตราบโคที่ยังไม่เกิดเหตุการณ์ตามที่ตกลงไว้ในสัญญา หนี้ของผู้รับประกันภัยก็จะยังไม่ถึงกำหนดชำระ

2) เป็นสัญญาเสี่ยงโชค

สัญญาเสี่ยงโชค หมายความว่า สัญญาที่ผลต่างตอบแทนของคู่สัญญาไม่เท่าเทียมกัน และเป็นสัญญาอาศัยเหตุการณ์อันไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

เหตุที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยงโชค (Aleatory Contract) เนื่องจากข้อตกลงมีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชค โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตระหนักดีว่า ฝ่ายหนึ่งอาจได้รับการตอบแทนไม่สมกับการตอบแทนที่เสียไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสหรือความอันไม่แน่นอนอันเป็นสาระสำคัญของการเสี่ยงโชค แม้ว่าในธุรกิจการประกันชีวิต ผู้รับประกันภัยอาจมีข้อสันนิษฐานโดยอาศัยทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็นไปได้ (Theory of probability) ซึ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยการคำนวณโอกาสว่าเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นได้กี่ครั้ง ในจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมด และกฎว่าด้วยจำนวนมาก (Law of Large Number) หรือกฎการถ่วงเฉลี่ย (Law of Average) ซึ่งเป็นกฎแห่งความจริงที่ว่าเหตุการณ์ที่ทำการสังเกตมีจำนวนมากเท่าใดโอกาสที่จะเป็นไปได้ยิ่งมีความถูกต้องมากขึ้นเท่านั้น ว่ามูลค่าเบี้ยประกันภัยที่ได้รับมาในตอนเริ่มแรกของข้อตกลงนั้นเท่ากับมูลค่าของผลประโยชน์ที่คาดว่าจะต้องชดใช้คืนตามสัญญา ทำให้การเงินของผู้รับประกันภัยมีความมั่นคง กล่าวคือ ผู้รับประกันภัยอาจคาดได้ว่าเขาคงไม่ขาดทุน แต่อย่างไรก็ดี ต้องระลึกถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ประการหนึ่งว่า ผู้ถือกรรมกรรมประกันภัยอาจจ่ายเงินเบี้ยประกันภัยจำนวนหนึ่งอาจเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย โดยผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเงินตามที่ระบุไว้ในกรรมกรรมประกันภัยหลังจากที่ผู้เอาประกันได้จ่ายเบี้ยประกันไปแล้วเพียงงวดเดียว เมื่อภัยที่ได้รับเสี่ยงไว้นั้นได้เกิดขึ้น

3) เป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตอย่างยิ่ง

มาตรา 5 ได้บัญญัติเป็นหลักทั่วไปว่า บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต (Good Faith) ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีความสุข ไม่เอาโรคเอาเปรียบต่อกัน ผู้ที่สุจริตกฎหมายจะรับรองคุ้มครองให้ส่วนผู้ที่ไม่สุจริตกฎหมายจะไม่รับรองคุ้มครองให้

หลักสุจริตดังกล่าวเป็นหลักกฎหมายที่ใช้บังคับกับสัญญาต่างๆ ไปที่คู่สัญญาต่างก็มีความเท่าเทียมกันในอันที่จะตรวจสอบแห่งสัญญาเพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะเข้าทำสัญญาตามข้อเสนอของอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ ซึ่งข้อความจริงบางอย่างอาจไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบก็ได้ ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นที่มาของสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” ซึ่งกฎหมายคอมมอนลอว์ถือว่าหลักดังกล่าวใช้ได้กับสัญญาทุกชนิด ไม่เฉพาะสัญญาซื้อขายเท่านั้น และหลักดังกล่าวนี้จะเป็นธรรมก็ต่อเมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน

แต่ในการทำสัญญาประกันภัยนั้นฝ่ายผู้รับประกันภัยไม่สามารถจะรู้ถึงซึ่งข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของฝ่ายผู้เอาประกันภัยได้ ดังนั้น หากจะนำเอาหลักสุจริตทั่วไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 มาใช้กับสัญญาประกันภัยด้วยแล้ว ย่อมจะไม่ใช่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้รับประกันภัยเพราะผู้รับประกันภัยไม่อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันกับฝ่ายผู้เอาประกันภัย ด้วยเหตุนี้เองกฎหมายจึงได้บัญญัติให้ใช้หลักสุจริตที่สูงกว่าหลักสุจริตทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันเฉกเช่นสัญญาประเภทอื่นๆ

ความไม่เท่าเทียมกันของคู่สัญญาประกันภัยเป็นผลมาจากสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาเสี่ยงโชค โดยข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัยที่จะนำมาใช้ในการคำนวณค่าเบี้ยประกันภัย ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคตที่ขึ้นอยู่กับความรู้เห็นของผู้เอาประกันภัย แต่เพียงฝ่ายเดียว ถ้าวัตถุที่เอาประกันภัยมีโอกาสที่จะเกิดภัยได้ง่ายอัตราเบี้ยประกันภัยต้องสูง ผู้รับประกันภัยจึงมีความจำเป็นต้องทราบข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของวัตถุที่เอาประกันภัยเสียก่อนว่ามีความเสี่ยงภัยมากน้อยเพียงใด เช่น ในกรณีของเอาประกันชีวิต สุขภาพอนามัยของผู้เอาประกันชีวิตเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาจัดทำสัญญาประกันชีวิต ผู้เป็นเจ้าของชีวิตจะต้องแถลงให้ผู้รับประกันทราบ

ด้วยเหตุดังกล่าว กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันทราบ แม้ว่าผู้รับประกันภัยจะไม่ได้สอบถาม และหากสอบถามก็ต้องแถลงข้อความจริงตามที่สอบถาม เพื่อให้ผู้รับประกันภัยใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะรับประกันตามที่ขอเอาประกันภัยหรือไม่ และจะกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยเท่าใด

4) เป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคหนึ่ง บัญญัติวางหลักไว้ว่า ในสัญญาประกันภัยนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ จะต้องร้องบังคับคดีไม่ได้ ในบทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติให้ฝ่ายที่เป็นผู้ที่ฟ้องร้องเท่านั้นที่ต้องนำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมาแสดง แต่ถ้าหากเป็นฝ่ายถูกฟ้องแม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนมาแสดง ก็สามารถยกข้อต่อสู้ของตนได้

หลักฐานเป็นหนังสือ หมายความว่าถึงหลักฐานใดๆ ก็ได้ เช่น หนังสือขอผ่อนผันชำระเบี้ยประกันภัยซึ่งลงลายมือชื่อของผู้เอาประกันภัย หรือลงลายมือชื่อตัวแทนของผู้เอาประกันภัย ถ้าหากผู้เอาประกันภัยจะฟ้องร้องให้ผู้รับประกันภัยใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือให้ใช้เงินตามสัญญา หากมีใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยที่ลงลายมือชื่อของตัวแทนผู้รับประกันภัยก็ใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ แม้จะยังไม่ได้รับมอบกรมธรรม์ประกันภัยก็ตาม

ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยคุณธรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ถือว่าการใดที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือมีเอกสารมาแสดง ถ้ามีการจัดทำข้อมูลเป็นข้อความอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ให้ถือว่าการดำเนินการนั้นได้ทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือมีเอกสารมาแสดงแล้ว และในมาตรา 9 ได้บัญญัติถึงกรณีที่บุคคลพิมพ์ลงลายมือชื่อในหนังสือ ให้ถือว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้มีการลงลายมือชื่อแล้ว ถ้า

(1) ใช้วิธีการที่สามารถระบุตัวเจ้าของลายมือชื่อ และแสดงได้ว่าเจ้าของลายมือชื่อรับรองข้อมูลในอิเล็กทรอนิกส์ว่าเป็นของตน และ

(2) วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่เชื่อถือได้โดยเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนึงพหุคุณประโยชน์หรือข้อตกลงของกลุ่ม

ในการทำสัญญาประกันภัยนั้น มักมีการทำคำเสนอผ่านคนกลางประกันภัย คือ ตัวแทนและนายหน้าประกันภัย กรณีนี้ถือว่าเป็นการทำสัญญาซึ่งอยู่ห่างกัน โดยระยะยาว สัญญาประกันภัยจะเกิดขึ้นเมื่อคำสนองของผู้รับประกันภัยมาถึงผู้ทำคำเสนอคือผู้เอาประกันภัย ส่วนในการทำสัญญาประกันภัยทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น เมื่อผู้รับประกันภัยสนองรับคำเสนอของผู้เอาประกันภัยทางอิเล็กทรอนิกส์ สัญญาประกันภัยย่อมเกิดขึ้นนับตั้งแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของผู้รับประกันภัยได้เข้าสู่ระบบของผู้เอาประกันภัย ดังที่ได้บัญญัติในมาตรา 23 และมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์⁹

2.5 ประเภทของการประกันภัยผู้บริหาร

Business Insurance (การประกันภัยทางธุรกิจ) เป็นการประกันภัยเพื่อคุ้มครองตัวธุรกิจของเจ้าของธุรกิจ ผู้ที่เกี่ยวข้องออกไปจนถึงพนักงานลูกจ้างซึ่งจะเห็นได้ว่าการประกันภัยทางธุรกิจนั้นเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามการประกันภัยทางธุรกิจยังไม่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศไทย

⁹ บัวรินทร์ คำษา. (2551). วิเคราะห์ปัญหาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย: ศึกษากรณีความเป็นโมฆียกรรมและระยะเวลาในการเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 14-22.

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความจำเป็น (NEED)¹⁰ ของการประกันภัยผู้บริหาร คือ เมื่อเจ้าของธุรกิจ หรือ พนักงานที่เป็นคีย์แมนเสียชีวิต ย่อมเกิดผลกระทบกับตัวธุรกิจนั้นๆ ครอบครัวของคีย์แมนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหนี้ของคีย์แมน บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่คีย์แมนเป็นเจ้าของหรือเป็นนายจ้างของคีย์แมน โดยส่วนใหญ่แล้วปัญหามักจะเกิดการขาดแคลนเงินสดที่จะดำเนินธุรกิจต่อไป หรือเกิดจากการที่เจ้าของธุรกิจ (ผู้ถือหุ้น) ที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่มีเงินพอที่จะซื้อหุ้นในส่วนของผู้ตายคืนมาเพื่อดำเนินธุรกิจเอง ดังนั้นการประกันภัยผู้บริหารจึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง

ประเภทของธุรกิจมีทั้งหมด 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) ธุรกิจเจ้าของคนเดียว (Sole Proprietorship)

การคงอยู่ของธุรกิจแบบนี้ขึ้นอยู่กับตัวเจ้าของเป็นสำคัญ ข้อดี ก็คือ จัดตั้งได้ง่าย แต่ก็ล้มไปได้ง่าย เจ้าของมีสิทธิเสรีภาพในการบริหารธุรกิจเพราะอำนาจบริหารเป็นของตนแต่เพียงผู้เดียว ถ้าไรทั้งหมดจากธุรกิจย่อมตกแก่เจ้าของคนเดียว และค่าใช้จ่ายก็ค่อนข้างต่ำ เพราะจ้างพนักงานน้อย

ข้อเสีย ก็คือ ภาระหนี้สินตกเป็นของตนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งหากบริหารธุรกิจและมีความรู้ความเข้าใจในธุรกิจของตนแต่เพียงผู้เดียว หากเสียชีวิต หรือต้องทุพพลภาพอาจทำให้ธุรกิจหยุดชะงักหรือต้องปิดกิจการได้ การประกอบธุรกิจด้วยเจ้าของเพียงคนเดียวทำให้การระดมทุนเพื่อขยายกิจการเป็นไปได้ยาก

2) ห้างหุ้นส่วน (Partnership)

การร่วมทำธุรกิจของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปโดยการจัดตั้งเป็นห้างหุ้นส่วนนั้นมีข้อดีคือ มีแหล่งทรัพยากรในการทำธุรกิจ ทั้งด้านเงินทุน ความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น มีการแบ่งผลกำไรจากการประกอบการ ข้อเสีย หากหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดเสียชีวิต อาจทำให้ธุรกิจเกิดปัญหาขึ้นได้ หากหุ้นส่วนที่เสียชีวิตเป็นคีย์แมนของห้างหุ้นส่วนที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวในการดำเนินธุรกิจกรณีที่เกิดการมีหนี้สิน หุ้นส่วนทุกคนก็ต้องรับภาระหนี้ไปด้วย แม้เมื่อเสียชีวิตแล้ว ทรัพย์สินมรดกของเขาก็อาจต้องนำมาชำระหนี้ด้วย บางครั้งเจ้าหนี้ของหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง อาจจะเข้ามายึดเอาผลประโยชน์ในห้างหุ้นส่วนตามที่เขาเป็นหนี้อยู่ก็ได้

3) บริษัท (Corporation or Company)

บริษัทเป็นองค์กรตามกฎหมายที่จดทะเบียนของบุคคลร่วมกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป การระดมทุนรวมถึงการเฉลี่ยความเสียหายก็ย่อมเฉลี่ยความเสียหายได้มากกว่าธุรกิจที่มีเจ้าของบริหารกิจการเพียงคนเดียว โดยเฉพาะการจัดตั้งบริษัทมหาชน สามารถขยายกิจการได้ง่ายกว่าการ

¹⁰ สุรเทพ โสहितกุล. (2558). แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความจำเป็น (NEED) ของการประกันธุรกิจ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.dreamsprotector.com/2010/04/business-insurance_23.html?m=1. [2558 , 17 เมษายน].

เป็นเจ้าของธุรกิจคนเดียวเนื่องจาก บริษัทมหาชนสามารถระดมทุนทำได้โดยการขายหุ้น เพื่อหาเงินมาขยายกิจการ

กิจการประเภทบริษัทนั้นจะเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมาก โดยเฉพาะบริษัทที่มีขนาดใหญ่ หรือบริษัทมหาชน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้บริษัท ลูกค้าบริษัท ลูกจ้างบริษัท หุ้นส่วนบริษัท หรือพนักงานบริษัท เป็นต้น ดังนั้นเมื่อบริษัทต้องสูญเสียคีย์แมน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจไป อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อธุรกิจและบุคคลจำนวนมาก เนื่องจากการหาบุคคลมาแทนบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจนั้นอาจเป็นไปได้ยาก หรืออาจต้องใช้เวลาานทำให้การบริหารงานที่เป็นหน้าที่ของคีย์แมน คนนั้นมีปัญหาจนเกิดความเสียหายต่อธุรกิจได้ หรือหากคีย์แมน นั้นเป็นเจ้าของเงินทุนในการประกอบธุรกิจ หากต้องสูญเสียบุคคลซึ่งเป็นคีย์แมนดังกล่าวไป อาจทำให้ธุรกิจหยุดชะงักเนื่องจากขาดเงินทุนได้

2.6 รูปแบบการประกันภัยในประเทศไทย

การประกันภัยในประเทศไทย สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ

2.6.1 การประกันชีวิต (Life Insurance)

การประกันชีวิตเป็นการประกันภัยประเภทหนึ่ง มีการดำเนินธุรกิจเหมือนกับการประกันภัยประเภทอื่น ซึ่งมีหลักการ โดยทั่วไปเหมือนกับการประกันภัยประเภทอื่น แต่จะมีส่วนที่แตกต่างอยู่บ้างก็คือ การประกันชีวิตเป็นการเอาชีวิต ร่างกายเข้าประกัน มีการชดใช้ค่าเสียหายตามที่ตกลงกันไว้ ส่วนการประกันภัยอื่นเป็นการประกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับทรัพย์สินมีการชดใช้ค่าเสียหายตามความเสียหายที่เป็นจริง ดังนั้น การทำประกันชีวิตหากปล่อยให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตโดยมิได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไข ที่ใช้ในการบอกล้าง โหมฆยกรรมไว้อย่างชัดเจนแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อบริษัทผู้รับประกันภัยเอง และผู้เอาประกันภัยรายอื่นๆ ที่เข้าทำสัญญาประกันชีวิตด้วยความสุจริตอย่างยิ่ง

การประกันชีวิต หมายถึง การประกันต่อความสูญเสีย เสียหายอันจะเกิดแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยสัญญาจำชดเชยเมื่อมีการเสียชีวิต และอาจมีความคุ้มครองอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น การประกันอุบัติเหตุและสูญเสียอวัยวะ (Accident and dismemberment) การประกันกรณีทุพพลภาพ (Total Disability) หรือ การประกันสุขภาพ (Health Insurance)

สัญญาประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 แบ่งประเภทของสัญญาประกันชีวิตออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความทรงชีพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นหลัก (Pure Endowment) ซึ่งสัญญาประเภทนี้ผู้รับประกันชีวิตตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ผู้เอาประกันชีวิต หากผู้เอาประกันชีวิตมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาตามที่ตกลงกันไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต เช่น ในสัญญาประกันชีวิตตกลงกันว่า ผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ถึงอายุ 60 ปี ผู้รับประกันชีวิตจะใช้เงินจำนวนหนึ่งสัญญาประกันชีวิตจะใช้เงินจำนวนหนึ่ง สัญญาประกันชีวิตแบบนี้ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประกัน โฆษน์จะไม่ได้ทำอะไรตอบแทน เบี้ยประกันที่ได้ส่งไปแล้วเป็นอันสูญเปล่า สัญญาประกันชีวิตแบบนี้ไม่มีผู้นิยมนำกัน เป็นต้น

ประเภทที่ 2 สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความมรณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นหลัก ในการใช้เงิน (Life Insurance) เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งตามที่ตกลงกัน ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประกัน โฆษน์หากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายลง สัญญาประเภทนี้จะไม่มีกำหนดระยะเวลาก็ได้ หรือมีกำหนดระยะเวลาก็ได้ เช่น ตกลงกันว่าถ้าผู้เอาประกันชีวิตตายภายในเวลา 20 ปี นับแต่วันทำสัญญา ผู้รับประกันชีวิตจะใช้เงินให้ ซึ่งถ้าผู้เอาประกันชีวิตไม่ตายภายใน 20 ปี ผู้เอาประกันชีวิตก็จะไม่ได้ทำอะไรตอบแทนจากผู้รับประกันภัย แต่ถ้าเป็นสัญญาที่ตกลงกันไว้โดยไม่มีกำหนดเวลา เมื่อผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายลงเมื่อใด ผู้รับประกัน โฆษน์หรือผู้เอาประกันชีวิต

เนื่องจากสัญญาประกันชีวิตทั้งสองประเภทข้างต้น ต่างมีข้อบกพร่องบางประการที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตจึงได้คิดค้นแบบวิธีการประกันชีวิตขึ้นอีกแบบหนึ่ง โดยนำสัญญาประกันชีวิตทั้งสองประเภทมาผสมกันเป็นสัญญาประกันชีวิตโดยอาศัยกำหนดเวลาเป็นหลัก กล่าวคือ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เช่น 10 ปี 15 ปี หรือ 20 ปี หากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตตายลง ผู้รับประกันชีวิตก็จะใช้เงินให้ และเมื่อถึงกำหนดเวลาแล้วหากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ ผู้รับประกันชีวิตก็จะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ เรียกว่า สัญญาประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance) ซึ่งการประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) ให้ความคุ้มครองทางการเงินแก่ครอบครัวในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตตายลง ซึ่งเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว

(2) กรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตยังคงมีชีวิตอยู่ การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มีลักษณะเป็นการออมทรัพย์ที่ดีที่สุดในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากตลอดระยะเวลาของการประกันชีวิตผู้เอาประกันชีวิตได้ส่งเบี้ยประกันชีวิตสะสมไว้ และเมื่อถึงกำหนดเวลานั้น ผู้เอาประกันชีวิตก็จะได้รับเงินก้อนหนึ่งจากผู้รับประกันชีวิต

(3) การลงทุน เงินเบี้ยประกันที่ผู้เอาประกันชีวิตส่งให้ผู้รับประกันชีวิต ไม่ว่าจะเป็ นกรณีผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตตายลง หรือก่อนเวลาที่ตกลงกัน หรือยังมีชีวิตอยู่ จนถึงเวลานั้น ผู้รับประกันชีวิตจะใช้นเงินประกันชีวิตให้รวมทั้งดอกเบี้ย

สัญญาประกันชีวิต มีบุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิต 3 ประเภท ได้แก่ ผู้รับ ประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิต และผู้รับประ โยชน์ กล่าวคือ

1) ผู้รับประกันชีวิต (The Insurer) หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ได้ตกลงจะชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนหรือใช้นเงินจำนวนหนึ่งได้ ซึ่งผู้รับประกันชีวิตนั้นกฎหมายบังคับไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่มี คุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 7 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ภายใต้ บังคับมาตรา 8 การประกอบธุรกิจประกันชีวิตจะทำได้เมื่อจัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัดตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด และ โดยได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตจากรัฐมนตรี โดยอนุมัติคณะกรรมการ” จะเห็นได้ว่า บุคคลที่จะสามารถประกอบธุรกิจประกันชีวิตได้นั้น จะต้องเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด หรือ บริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น” บุคคลธรรมดาไม่อาจประกอบธุรกิจเป็นผู้รับประกันชีวิตได้อีก อีกทั้ง ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตจากรัฐมนตรีว่ากระทรวงพาณิชย์โดยอนุมัติจาก คณะรัฐมนตรีและยังต้องวางหลักทรัพย์ประกันไว้กับนายทะเบียนตามมูลค่าที่กำหนดไว้ใน กฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติ ประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 2 กับทั้งดำรงไว้ซึ่งกองทุนตลอดเวลาที่ประกอบธุรกิจ ประกันชีวิตอีก ขณะเดียวกันหุ้นของบริษัทจะต้องเป็นหุ้นสามัญชนิกระบุชื่อผู้ถือ มีมูลค่าหุ้นไม่เกิน หุ้นละ 100 บาท และข้อบังคับของบริษัทต้องไม่มีข้อจำกัดในการโอนหุ้น ตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 9 บริษัท ต้องมีจำนวนหุ้นที่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยถือรวมกันเกินกว่าร้อยละเจ็ดสิบห้าของ จำนวนหุ้นที่มีสิทธิออกเสียงและให้จำหน่ายแล้วทั้งหมด และต้องมีกรรมการเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทย ไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมด ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 เป็นต้น หากบุคคลใด ที่มีได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันชีวิต แต่ได้กระทำการฝ่าฝืนรับประกันชีวิต ข่อมเป็น การต้องห้ามตามมาตรา 18 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดทำการเป็นผู้รับประกันภัยโดยทำสัญญา ประกันชีวิตกับบุคคลใดๆ เว้นแต่จะเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตตาม พระราชบัญญัตินี้” และได้กำหนดอัตราโทษไว้ในมาตรา 91 ว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 18 ต้องระวาง โทษ จำคุกตั้งแต่สองถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีก ไม่เกินวันละไม่เกินสองหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่”

2) ผู้เอาประกันชีวิต (The Assured) หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายซึ่งได้ตกลงจะส่งเบี้ยประกันชีวิตเป็นการตอบแทนในการที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงเข้ารับเสี่ยงภัยได้ แต่เนื่องจากการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้เอาประกันชีวิตได้จึงต้องมีความสามารถตามกฎหมายในการนิติกรรม นอกจากนี้ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่จะเอาประกันชีวิต

3) ผู้รับประโยชน์ (The beneficiary) หมายถึง บุคคลผู้ที่จะพึงได้รับเงินจำนวนหนึ่งในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้เอาประกันชีวิตได้ตายภายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันให้ตกลงกันไว้ ผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นผู้ทำสัญญาโดยตรงหรือไม่ใช่คู่สัญญาก็ได้ แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาด้วยเพียงในฐานะที่จะเป็นผู้รับเงินที่ผู้รับประกันชีวิตใช้ให้เท่านั้น

2.6.2 การประกันวินาศภัย (Non-Life Insurance)

การประกันวินาศภัยมีประโยชน์ในการคุ้มครองทรัพย์สิน และกิจการของผู้เอาประกันภัยเป็นอย่างมากเพราะช่วยป้องกันการสูญเสียต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 และ มาตรา 869 กล่าวว่า “สัญญาการประกันวินาศภัย คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกัน วินาศภัยตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันวินาศภัย ในเมื่อมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้น ซึ่งรวมถึงความสูญเสียในสิทธิ ผลประโยชน์หรือรายได้ ที่อาจจะประมาณความเสียหาย หรือความสูญเสียเหล่านั้นเป็นเงินได้ ทั้งนี้โดยผู้เอาประกันวินาศภัยตกลงจะส่งเบี้ยประกันให้แก่ผู้รับประกันวินาศภัยเป็นการตอบแทน”

การประกันวินาศภัย คือ การที่ผู้รับประกันภัยทำสัญญายินยอมที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือชดใช้เงินจำนวนหนึ่งในกรณีที่เกิดความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัย โดยที่ผู้เอาประกันภัยตกลงจ่ายค่าเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย

การประกันวินาศภัย (Non-life Insurance) แบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก ดังนี้

1) การประกันอัคคีภัย (Fire Insurance)

คือ การประกันภัยเพื่อคุ้มครองความเสียหายของทรัพย์สินที่เกิดจากไฟมาเผาผลาญ ซึ่งเมื่อเกิดภัยขึ้นแล้ว บริษัทประกันภัยชดใช้ค่าเสียหายให้ ซึ่งภัยที่คุ้มครอง ได้แก่ ไฟไหม้ ฟ้าผ่า การระเบิดของแก๊สที่ใช้ครัวเรือน ความสูญเสียหรือเสียหายจากสาเหตุใกล้ชิดของอัคคีภัย เช่น ทรัพย์สินที่เสียหายจากน้ำหรือสารเคมีที่ใช้ในการดับเพลิง

2) การประกันภัยรถยนต์ (Automobile Insurance)

คือ การประกันเพื่อคุ้มครองความเสียหายอันเกิดจากการใช้รถยนต์ ได้แก่

(1) ความสูญเสียหรือเสียหายที่เกิดแก่รถยนต์ ได้แก่ ความเสียหาย บอบสลาย หรือสูญหายของตัวรถยนต์

(2) ความสูญเสียหรือเสียหายที่รถยนต์ก่อให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของบุคคลภายนอก รวมทั้งบุคคลที่โดยสารอยู่ในรถยนต์นั้นด้วย

3) การประกันภัยทางทะเล (Marine Insurance)

คือ การประกันภัยความเสียหายของตัวเรือ สินค้าและทรัพย์สินที่อยู่ระหว่างการขนส่งภายในประเทศและระหว่างประเทศ รวมทั้งพาหนะและสิ่งอื่นๆ ที่ใช้ในการขนส่งด้วยและยังขยายขอบเขตความคุ้มครองรวมถึงภัยทางบกและความสูญเสียในขณะขนส่ง

4) การประกันภัยเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Insurance)

คือ การประกันภัยที่ให้ความคุ้มครองต่อความสูญเสียหรือความเสียหายอันเนื่องมาจากภัยอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือจากการคุ้มครองของกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ ประกันภัยทางทะเล ประกันอัคคีภัย และประกันชีวิต